

New - Kabbalah Vol 37

Journal for the Study of Jewish Mystical Texts

Daniel Abrams

9781933379647

320 pages

Cherub Press

Hardback \$96.00

Overview

Studies in English

Elitzur A. Bar-Asher Siegal: Can the Grammar of Babylonian Aramaic Be Used in Evaluating the Language of the *Zohar*, and If So, How?

Morris M. Faierstein: The Possession of Rabbi Hayyim Vital by Jesus of Nazareth

Ariel Evan Mayse: Double-Take – Textual Artifacts and the Memory of Hasidic Teachings

Studies in Hebrew

Eliezer Baumgarten: Homilies on the Kabalistic Ilan by Yosef Ibn-Sur

Menachem Lorberbaum and Omer Michaelis: 'Then Came Sabbatai Sevi': Sabbatean Discourse in the Beshtian Circle

Ron Margolin: The Directives of Rabbi Ashlag in the Matter of the Dissemination of Kabbalah in English in the United States

***Daniel Reiser*: Scholarship of Hasidism in Yiddish: An Annotated Bibliography**

Elchanan Shiloh: The State of the World before the Appearance of the People of Israel – Between R. Moses Hayyim Luzzato and R. Yisshaq Isaac Haver

Raphael Shuchat: *Simsum* Taken Literally – An Investigation into the Thinking of Emanuel Hai Ricci and R. Solomon Eliasov

Uriel Gellman: *Pele Yoes* – A New Source for the History of Przysucha Hasidism

Due to technical issues, the footnotes in my printed article do not match the reference numbers. Therefore, I hereby attach the article as submitted to the journal.

דניאל רייזר

מחקר החסידות בידיש: מבחר ביבליוגרפי מוער¹

מקורות שונים בידיש מהווים אוצר בלום של ידע העשוי להזין ולפרנס את מחקר החסידות. פעמים שחוסר התמצאות בחומרים שנכתבו בידיש וחוסר ידע מספק בשפה זו גרמו להתעלמות ממאגרי ידע רבים ומגוונים העוסקים בעולם החסידי ואשר יכולים להפרות את המחקר.² מבחר ביבליוגרפי זה נועד למלא, במידת מה, חלל חסר זה.³ להִסְךְ השימוש בחומרים בידיש מספר השלכות:

- על חוקר הדרשה החסידית לשים את ליבו לכך שהוא חוקר חומר מתורגם. הדרשה נישאה בידיש ועברה גלגולים מספר עד שתורגמה לעברית.⁴ האם אין בידנו חומרים ראשוניים בידיש, טיטות של הצדיקים או סיכומי תלמידיהם בכתבי יד בידיש, סיכומים המשקפים את הדרשה כפי שנאמרה ובשפה שנאמרה – יש ויש!⁵ מדוע, אם כן, חומר חשוב זה המקרב אותנו אל הדרשה בראשיתה וכהווייתה לא נחקר? התשובה

¹ ברצוני להודות לפרופ' אברהם נוברשטרן, פרופ' דוד אסף, פרופ' יונתן מאיר, ד"ר זאב קיציס וידידי ה"ה יהודה דוב בער זירקינד, שלא חסכו מזמנם ומנדיבותם לעבור על רשימת ספרים זו, להעיר, לבקר להפנות ולהוסיף.

² דבר זה נתוודע לי כאשר עסקתי בתורתיו של רבי קלונימוס קלמיש שפירא, האדמו"ר מפיאסצנה (1889-1943) ולא מצאתי בין המאמרים הרבים שנכתבו עליו הפנייה למאמרו של העשיל קלעפפיש, (עיוול מס' 114 מאמר 6). אינני טוען כי מאמרו הוא בעל ערך מחקרי, ואולם אי ההתייחסות אליו לא נבעה מחוסר הערכה למאמר, כי אם מחוסר ידע על קיומו בכלל.

³ עבור עבודה זו הסתייעתי באוסף גרשם שלום, הספרייה הלאומית בירושלים; תוכנת 'מרחב' של הספרייה הלאומית; אוצר החכמה; Hebrewbooks.org; שני הכרכים של 'יווץ-ביבליאגראפיע: א רשימה פון די ביכער, זשורנאלן, ברָשורן, אַרטיקלען, רעצענזיעס אאז"וו, וואָס דער יידישער וויסנשאַפֿטלעכער אינסטיטוט האָט פובליקירט, המכילים את פרסומי 'יווץ משנת 1925 ועד 1950; מפתח לעיתונות יידיש: 'אינדעקס צו דער 'יידישער פּעריאָדיק' (<http://yiddish-periodicals.huji.ac.il/>); הארכיון האמריקאי האינטרנטי (<http://archive.org/details/americana>) American Libraries); חמישים ושישה הכרכים הביבליוגרפים של *Jewish Book Annual*, New York 1942-1999; מאמרו של דוד אסף, 'חסידות פולין במאה הי"ט: מצב המחקר וסקירה ביבליוגרפית', צדיקים ואנשי מעשה: מחקרים בחסידות פולין, בעריכת רחל אליאור, ישראל ברטל וחנא שמרוק, ירושלים תשנ"ד, עמ' 357-379; עבור איתור ספריו ומאמריו של הלל צייטלין בידיש הסתייעתי באליעזר רפאל מלאכי, 'הלל צייטלין (ביבליוגרפיה)', התקופה לב-לג (תש"ח), עמ' 848-876; הנ"ל, 'מילואים לביבליוגרפיה של הלל צייטלין', התקופה לד-לה (תש"י), עמ' 843-848; רבי נחמן מברסלב: צער העולם וכיסופי משיח: שתי מסות מאת הלל צייטלין, הקדים מבוא והוסיף הערות יונתן מאיר, ריעות: מסה, עיון ומחקר במדעי היהדות המשיקים למדעי הרוח והחברה הכלליים ה, בעריכת א' ריינר ואחרים, ירושלים תשס"ו, עמ' 101-103. עבור ספרות השבחים הסתייעתי רבות בעבודתו המונומנטאלית של זאב קיציס, ספרות השבחים החסידית מראשיתה ועד למלחמת העולם השנייה: תקופות, קנוניזציה ותהליכי גיבוש, עבודת דוקטור, אוניברסיטת בר אילן, רמת גן, תשע"ה.

⁴ על ההתרחקות של החומר החסידי שיש בידנו מן המקור ראו: Arthur Green, 'On Translating Hasidic Homilies', *Prooftexts* 3 (1983), pp. 63-72; Zeev Gries, 'The Hasidic Managing Editor as an Agent of Culture', *Hasidism Reappraised*, ed. A. Rapoport-Albert, London, Portland 1996, pp. 141-155; Daniel Abrams, "The Becoming of the Hasidic Book"—An Unpublished Article by Joseph Weiss: Study, Edition and English Translation', *Kabbalah: Journal for the Study of Jewish Mystical Texts* 28 (2012), pp. 7-34; זאב גריס, ספר, סופר וסיפור בראשית החסידות: מן הבעש"ט ועד מנחם מנדל מקוצק, תל אביב תשנ"ב, עמ' 27-28, 49-50; הנ"ל, 'ספרות הדרוש היהודית: בין מסורת שבכתב למסורת שבעל פה', קבלה: כתב עת לחקר כתבי המיסטיקה היהודית טו (תשס"ז), עמ' 174; משה רוסמן, הבעל שם טוב מחדש החסידות, תרגם ד' לובישי, ירושלים תש"ס, עמ' 180-181.

⁵ ראו למשל עיולים מס' 14, 18. דבר זה נכון לא רק לגבי דרשות, ראו למשל באוסף סיפורי השבחים על אישים חסידיים, שכתב בעברית יעקב דריקרמן, תהילות תמימי דרך, וורשה תרל"א [1871] (יצא שוב בהוצאה ביקורתית עם מבוא, הערות ומפתחות מאת גדליה נגאל, ירושלים תשנ"ד). דריקרמן מעיד בפתיחה על כתב יד בידיש שקנה, ואשר שימש אותו כמקור לסיפורים.

פשוטה – חומר זה ברובו לא נמצא בארכיונים ובאוספים אוניברסיטאיים, כי אם בידיים פרטיות ובספריות של אדמו"רים וחסידים ועל החוקר ליצור קשרים אישיים על מנת להשיגו.⁶

- מחקרים רבים ציינו את שלושת הספרים החסידיים הראשונים שהופיעו בידיש: סיפורי מעשיות של ר' נחמן מברסלב, שבחי הבעש"ט ופוקח עורים של ר' דב בר האדמו"ר השני בשושלת חסידות חב"ד.⁷ הראשון במהדורה דו-לשונית, עברית למעלה ויידיש למטה, השני בגרסאות חלופיות של עברית ויידיש⁸ והשלישי בידיש. ואולם נגרע מקומו של 'ספר מוסר השכל ומורה דרך' מאמר בידיש המיוחס לאותו מחבר הספר פוקח עורים, הלא הוא ר' דב בר שניאורסון שעד היום קיים בידיש בלבד ללא תרגום מלא (עיול מס' 3).
- מחקרים רבים יכולים להיות ניזונים ממידע שנכתב במחקרים על החסידות בידיש. התלבטויות פרשניות של חוקרי הגות חסידית מודרניים כדוגמת תפיסת האימנציה האלוהית בחסידות, קדמו כבר במחקרים שנכתבו בידיש בראשית המאה העשרים. שאלות כמו האם תפיסת 'ביטול היש' היא תפיסה אקוסמיסטית או פנתאיסטית או שמא פנאנתאיסטית, יכולות להתפרנס ממחקרים בידיש קודמים שהתלבטו באותם הנושאים.⁹
- חקר הסיפורת החסידית מתייחס רבות לסיפורי מעשיות של ר' נחמן מברסלב כאוסף היחיד המקורי בידיש של סיפורת חסידית טקסטואלית. ואולם הסיפורת החסידית הכתובה בידיש (ושאינה תרגום) לא הסתיימה בר' נחמן מברסלב והמשיכה עד המאה העשרים. רבי יוסף יצחק שניאורסון (1880-1950) היה 'מספר סיפורים' כשרוני וייחודי והוציא ארבעה כרכים גדושים במעשיות (ראו עיול מס' 8). ככל הידוע לי זה האוסף הגדול ביותר של סיפורי מעשיות בידיש בקורפוס הספרות החסידית והוא והזנח לחלוטין בחקר סיפורת זן.¹⁰

⁶ על הפער בין הדרשה האוראלית שנישאה בידיש לבין כתיבתה הטקסטואלית בעברית ראו דניאל רייזר ואריאל אבן-מעשה, 'דרשתו האחרונה של הרבי מגור "בעל השפת אמת" ומשמעות שפת היידיש לחקר הדרשה החסידית', קבלה: כתב עת לחקר כתבי המיסטיקה היהודית ל (תשע"ג), עמ' 127-160. על כתבי יד בלתי ידועים של דרשות השפת אמת בידיש מתוך אוספים פרטיים ראו הנ"ל, 'Sefer Sefat Emet, Yiddish Manuscripts and the Oral Homilies of R. Yehudah Aryeh Leib of Ger', *Kabbalah: Journal for the Study of Jewish Mystical Texts* 33 (2015), pp. 9-43

⁷ מאיר ווינער טען כי השימוש בידיש בספרות החסידית בראשית המאה התשע עשרה היווה אמצעי להפצת התורה החסידית בקרב פשוטי העם, ראו הנ"ל, צו דער געשיכטע פון דער יידישער ליטעראטור אין 19-טן יאָרהונדערט (עטיודן און מאַטעריאַלן), ניו יורק 1945, עמ' 29-38 (וביתר מיקוד בעמ' 30 על 'שבחי הבעש"ט', ובעמ' 33-38 על 'סיפורי מעשיות'). טענה דומה העלה כבר ישראל צינברג, תולדות ספרות ישראל, ד, תרגמו: ש"ז אריאל, ב' קרוא וד' כנעני, תל אביב ומרחביה 1958, עמ' 173. ואולם צינברג לא מפרט ולא מציין שמות ספרים ומסתפק בהכרזה כי ספרות חסידית שהתפרסמה בידיש נועדה להפצת החסידות ולהתפשטותה בקרב ההמון. ביקורת על תפיסה זו ודין בספרות החסידית שהתפרסמה בידיש ראו חיים ליברמן, אהל רח"ל, ח"ג, ניו יורק תשמ"ד, עמ' 1-13.

⁸ על הגרסה היידיש של שבחי הבעש"ט בהשוואה לעברית ראו אברהם יערי, 'שתי מהדורות יסוד של שבחי הבעש"ט', קרית ספר לט (תשכ"ד), עמ' 249-272. יערי טוען כי הנוסח בידיש נאמן יותר לכתב היד העברי המקורי מאשר הדפוסים העבריים. וכן טען גם חנא שמרוק, ספרות יידיש: פרקים לתולדותיה, תל אביב תשל"ח, עמ' 214-218. ביקורת על גישה זו ראו יהושע מונדשיין, ספר שבחי הבעש"ט: פקסימיל מכתב היד היידי הנודע לנו ושינויי נוסחיו לעומת נוסח הדפוס, ירושלים התשמ"ב, עמ' 22-40.

⁹ ראו למשל עיולים מס' 87, 88, 107.

¹⁰ גדליה נגאל הזכיר במשפט אחד בלבד את ר' יוסף יצחק שניאורסון כמספר סיפורים פורה. ראו גדליה נגאל, הסיפורת החסידית: תולדותיה ונושאים, ירושלים 1981, עמ' 253: 'גילויים דמיוניים אלה הם אפס קצהו של שפע סיפורים שסופרו... במיוחד על ידי האדמו"ר יוסף יצחק שניאורסון, נשיא חב"ד'. ואולם נגאל מפנה שם ל'ספר הזיכרונות' של אדמו"ר זה (שנכתב במקור בעברית ותורגם ליידיש בשנת 1947) ולא הזכיר את סיפוריו בידיש. כמו כן אדמו"ר פורה זה שכתב וסיפר סיפורים בהיקף שאין כמותו בכל הספרות החסידית, לא הוזכר בכל שאר מחקריו של נגאל על הסיפורת החסידית ואף לא בלקסיקון המפורט שלו, ראו: נגאל, לקסיקון הסיפור החסידית, ירושלים תשס"ה.

- קיימים מחקרים בידידיש על מגוון רחב של נושאים בחקר החסידות שיש בהם מידע רב ומעניין: מידע ביבליוגרפי, היסטורי, ארכיוני, פולקלורי, הגותי ועוד. ראוי אפוא לכל חוקר חסידות לעיין במידע רב זה.

מפאת הסיבות המנויות, חילצתי חושי ואזרתי חלצי להכין ביבליוגרפיה בסיסית המונה רשימת חומרים בידידיש שנכתבו על החסידות. ככל הידוע לי, רשימה כזו לא קיימת. כמובן, יש לסייג דברים אלו לאור קיומן של ביבליוגרפיות מסוימות ואולם הן תחומות ומוגבלות בדרך כלל לנושא ספציפי או חסידות ספציפית לדוגמת ספרו המצוין של דוד אסף, ברסלב: ביבליוגרפיה מוערת, ירושלים תש"ס, המונה עשרות עיולים ואף יותר על חסידות ברסלב בידידיש, מתוך 1466 עיולים;¹¹ והביבליוגרפיה המפורטת שלו על מחלוקת צאנז-סדיגורה הכוללת פריטים רבים בידידיש.¹²

מאמר ביבליוגרפי זה הינו אך ורק בבחינת פתיח ואינו מונה את כל הפריטים הקיימים, שמספרם מגיע לאלפים ויכול לפרנס ספר שלם. ניסיתי לכלול במאמר זה את כל הספרים וכן את כל המאמרים שנכתבו על החסידות בכתבי עת בידידיש. לא כללתי מאמרים שנדפסו בעיתונות, למעט מספר מצומצם של פריטי עיתונות הקיימים באוסף גרשם שלום בספריה הלאומית (וחלקם עם הערות של שלום).¹³ רק ב'אינדקס' צו דער 'יידישער פערציאדיק' – מופיעים 375 כותרים תחת הנושא של חסידות. לא זו אף זאת, יוסף פונד פרסם בספרו, מתווי דרכים: עיתונות אגודת ישראל, תל אביב תש"ע, עמ' 264-286, רשימה של עיתוני תנועת 'אגודת ישראל'. 99 מתוך 332 עיתונים בשלל שפות – התפרסמו בידידיש וחומר רב על החסידות נדפס בהם. ברור אפוא, שאם נבחן את כל קורפוס עיתונות היידיש, עד כמה שנוכל, נמצא חומר עצום על החסידות. גם כיום מתפרסמים כתבות על חסידות בעיתונות חרדית בידידיש ואין לדבר סוף.

לא כלולים כאן ספרים ומאמרים מחקריים שהופיעו במקור בעברית ותורגמו לידידיש כדוגמת שמעון דובנאוו, געשיכטע פֿון חסידים: אויפֿן יסוד פֿון אַריגינעלע מקורים, געדרוקטע און כתב ידן, ווילנה 1930-1933. (במקור: תולדות החסידות: על יסוד מקורות ראשונים, נדפסים וכתבי יד, תל אביב תר"ץ-תרצ"א); גרשם שלום, 'דאָס היסטאָרישע געשטאַלט פֿון ר' ישראל בעל שם טוב', אידישער קעמפֿער 42, גיליון 1401 (תשכ"א), עמ' 46-58. (ובמקור העברי: מולד יח [תש"ך], עמ' 335-356). לעומת זאת, חומרים שנכתבו במקור בידידיש ותורגמו לשפה אחרת, בין ע"י המחבר ובין ע"י מתרגם אחר – צוינו.

לא כלולים כאן ספרי יזכור. ראוי שקורפוס ספרי היזכור ייחקר בפני עצמו. מדובר בחומר עצום של אוסף זיכרונות של ניצולי שואה, חומר הכולל תיעוד של אדמו"רים מן המאה העשרים וחצרותיהם בערים ובעיירות

¹¹ מספר זה הוא בתוספת העדכונים (נכון לשנת 2006) שהעלה ד' אסף לאתרו האישי:

<http://www.tau.ac.il/~dassaf/books/bratslav/update%202006/Bratslav%20Annotated%20Bibliography%20-%20Update%20No%201%20-%20July%202006.pdf>

; מפאת קיומו של ספר מפורט זה, לא ראיתי לנכון למנות במאמר זה את כל המחקרים שנכתבו בידידיש על חסידות ברסלב, למעט מספר מחקרים שיש בהם התייחסות יותר רחבה לתנועה החסידית או לחסידויות אחרות. הרוצה לחפש מחקר על חסידות ברסלב בידידיש יוכל לפנות לספרו של אסף.

¹² דוד אסף, 'פרשת בערניו מליאובה ומחלוקת צאנז-סדיגורה: ביבליוגרפיה מוערת', דברים חדשים עתיקים: מיתוס, מיסטיקה ופולמוס, פילוסופיה והלכה, אמונה וריטואל במחשבה היהודית לדורותיה, ב, בעריכת רחל אליאור, ירושלים תשע"א (מחקרי ירושלים במחשבת ישראל, כג [תשע"א]), עמ' 407-481.

¹³ ראו למשל להלן עיול מס' 76.

שנחרבו בשואה כפי שזכרו והעידו 'שארית הפליטה' מן אותה העיירה. זהו ז'אנר ייחודי וראוי לתשומת לב נפרדת ורחבה שאין כאן מקומה.¹⁴

לא כלולים במאמר זה ספרות ילדים בידיש ההולכת ותופסת תאוצה בשנים האחרונות בחברה החסידית.¹⁵ לא כלולים יצירות ספרותיות וסיפורת חסידית,¹⁶ שנכתבו באמצעות מוטיבים חסידיים כדוגמת: ברוך האגער, 'די אויסלייזונג', דווקא 12 (1961), עמ' 55-80; הנ"ל, מלכות חסידות, בואנוס איירס 1955, או ספרו של פרץ אָפּאַטשנער [פרץ אָפּאַטשניסקי], נע ונד, לודז 1933, וכדומה. וכן מבחר העיולים המפנים למאמרים וספרות בנושא ההתנגדות והמאבק בחסידות קטנה יחסית לשאר המקורות, על אף שיש בה ידע רב על החסידות, כיוון שזו קטגוריה בפני עצמה וביקשתי להתמקד יותר במחקר הרעיונות החסידיים.

אחרון אחרון, לא נכללו חומרים מקוריים בידיש הנמצאים בכתבי יד שלא הודפסו. אמנם חומרים אלו הם אולי החשובים ביותר למחקר החסידות והם רבים יותר ממה שמקובל לחשוב, עם זאת ובהתנצלות מה, משאיר אני אותם כחומר לפרסום עתידי, וכבסיס לחקר הדרשה החסידית.

הערות על סידור הרשימה:

איות כותרות הספרים והמאמרים נעשו כפי שמופיע במקור. רוב הספרים לא אויתו לפי כללי ייִוּאָ. ¹⁷ ישנם ספרים שאויתו לפי הכתיב היידי-רוסי (ראו למשל עיול מס' 92), וספרים חרדים רבים שלא רואים עצמם מחויבים לסגנון איות כלשהו ועקבי ואף לא דקדוק תקני. גם הניקוד המופיע בכותרות הספרים ברשימה זו – צמוד למקור.

בפני ביבליוגרפיה מעין זו עומד קושי מתודי חמור: מה היחס הראוי לחומר פופולרי והאם יש להבחין בין חומר פופולרי לבין חומר בעל סגנון יותר מחקרי או אקדמי מובהק כמו הפרסומים שפורסמו בייִוּאָ בלעטער; וכן האם יש להוציא חומר שכזה מן הרשימה או להכלילו. לאחר התלבטות החלטתי לא להבחין בין פרסומים מחקריים לבין מאמרים פופולריים וזאת ממספר סיבות: לא תמיד הבחנה זו ברורה וחדה. ספריו של מנשה אונגר אינם מחקרניים באופן מלא, עם זאת הם רציניים ורחוקים מלהיות פופולריים. ספריו של הסופר החרדי מנחם מנדל משי זהב הינם הגיוגרפיים, ואינם אלא בבחינת אוסף מעשיות בעלמא, ועם זאת הוא ליקט חומר עיתונאי רב שיצא בוורשה בין שתי מלחמות עולם. בנוסף, יש לזכור כי חלק מהחומר החסידי כמו הסיפור החסידי, עבר בעל פה וממשיך להתגלגל כך.¹⁸ לפיכך ראיתי לנכון לכלול גם ספרות חרדית שמאדירה את הצדיקים ורחוקה מן התיאור ההיסטורי, כיוון שיש בה מסורות שעברו בעל פה, מסורות שראוי לכל חוקר להכיר גם אם הוא אינו מקבלן או דוחה אותן. אנו סומכים על הקורא הנבון שיידע לברור התבן מן הבר ויידע להבחין בין כתיבה מחקרית לבין כתיבה פופולרית, ולהפיק את המיטב משתייהן. יש לציין כי קושי זה שייך בעיקר למדור העוסק בביוגרפיות וסיפורי מעשיות, ואינו כה חמור בשאר המדורים – בהם נוכחות ספרות המחקר רחבה יותר.

¹⁴ ראו ביבליוגרפיה של ספרי יזכור (ובהם חומר על עיירות ועל קהילות חסידיות ועל אדמו"רים) מנדל פייקאז', השואה וספיחיה בספרים העבריים 1933-1972, ירושלים תשל"ד, א, פרק שלישי, עיולים מס' 434-943; שם, ב, מילואים, עיולים מס' 3907-3922.

¹⁵ חלקים נרחבים של ספרות זו לקוחה מספריו של הסופר החרדי הפורה מנחם מנדל משי זהב, ראו עיול מס' 44. ראו לדוגמה: מנחם מנדל [משי זהב], דער קדוש בעקער פון חוּזָה [חמ"ד, חש"ד]. זהו ספר המכיל 16 עמ' לילדים, בתוספת איורים צבעוניים מאת תמר קרל.

¹⁶ סיפורת חסידית מקורית שסופרה ע"י אדמו"רים בידיש בוודאי ובוודאי שצוינה, ראו עיול 1 המפורסם ועיול 8 שאיתרע מזלו.

¹⁷ על כללי האיות והכתיב של ייִוּאָ (המכון המדעי לידיש), ראו אויסלייג: תקנות פֿון ייִדיש, ווילנע 1935; מרדכי שעכטער און מאקס וויינרין, ייִדישער אַרטאָגראַפֿישער וועגווייזער, נייִיאָרק 1961.

¹⁸ ראו למשל עיולים מס' 21, 24, 34, 35, 42, 43, 133, 147 אשר מהווים דוגמה לסיפורת חסידית שהמחבר קיבלה בעל פה וחיבורו הוא העלאתם של סיפורים אלה בראשונה אל הכתב.

ביבליוגרפיה זו מוינה לשבעה מדורים עיקריים, כאשר בכל מדור נרשמו העיולים בסדר כרונולוגי מן המוקדם

אל המאוחר :

א. ספרות מקור חסידיית בידיש ודרשות חסידיות **בידיש שהופיעו בדפוס – עמ' - 6 -**

ב. ספרות שבחים חסידיית – עמ' - 9 -

ג. עיונים היסטוריים – עמ' - 14 -

ד. מחקרי הגות-חסידיית ועיונים פרשניים – עמ' - 18 -

ה. ביוגרפיות, מונוגרפיות וסיפורי מעשיות – עמ' - 22 -

ו. מחקרי פולקלור ומוסיקה – עמ' - 27 -

ז. מחקרי לשון – עמ' - 28 -

ח. ביבליוגרפיה בידיש לספרות חסידיית ולהוצאות ספרים חסידיים – עמ' - 28 -

א. ספרות מקור חסידית בידיש ודרשות חסידיות בידיש – דפוס

1. ר' נחמן מברסלב, ספורי מעשיות: מה שזכינו לשמוע מפי רבינו הקדוש אור הגנוז והצפון מוהר"ן זצוק"ל, [אוסטראה או מאהלוב], תקע"ה (1815).
הספר נכתב על ידי ר' נתן מנמירוב תלמידו של ר' נחמן. מהדורה דו לשונית: עברית למעלה ויידיש למטה. מהדורה ראשונה של סיפורי מעשיות בידיש בלבד יצאה בלמברג תר"י.¹⁹
2. ר' דב בער שניאורסון, פוקח עורים, שקלוב תקצ"ג (1832). יב דפים (24 עמ').
דרכי הנהגה לחוזרים בתשובה. ההוצאה הראשונה אינה ידועה. במהדורת אגודת חסידי חב"ד העולמית, ניו יורק ת"ש, כתוב בהערה 1 כי ספר זה נדפס לראשונה בשנת תקע"ז (1816/1817). חיים דב פרידברג מקדים את המהדורה הראשונה לשנת 1805 (בוורשה), ראו פרידברג, תולדות הדפוס העברי בפולניה, תל אביב תש"י, עמ' 110. ביקורת על תיארוך זה של פרידברג ראו חיים ליברמן, אהל רח"ל, ג, ניו יורק תשמ"ד, עמ' 2 הערה 5. מהדורת שקלוב 1832 מבוססת על כתב יד British Library London Or. 10347 המכיל 6 עמ' (סרט זיכרון במכון לכתבי יד, הספרייה הלאומית בירושלים F 7709). בשער כתב היד מופיעה הכותרת: 'סדר והנהגה לבעל תשובה'. עם השנים יצאו מספר מהדורות שהלכו ותפחו בטענה שהיו שני כתבי יד והדפוס הראשון משקף רק כתב יד אחד. במהדורות דפוס מאוחרות מופיעים שני חלקים כאשר החלק הראשון משקף את מהדורת הדפוס הראשונה (על פי כתב היד שציינו) ואילו החלק השני משקף כתב יד אחר. התרגום האחרון לעברית יצא לאור בהוצאת קה"ת, ניו יורק תשס"ג שבו תרגום של שני החלקים ותוספת מכתבים ומאמרים של המחבר.
3. [ר' דב בער שניאורסון], ספר מוסר השכל ומורה דרך: מתורת אדמו"ר דובער נ"ע כק"ש מרנא ורבנא דובער זצל"ה זי"ע, [חמ"ד] תרי"ט (1859). 36 עמ'.
דרשה בידיש המיוחסת לאדמו"ר השני של חב"ד העוסקת בעניין התפילה (כתיבתה מתוארכת לשנת 1827, שנת מותו של האדמו"ר). בשער הספר מופיעה התנצלות והצדקה לכתיבה בידיש: 'אשר אספתי ולקטתי מאת אשר מסר כבוד אדמו"ר הנ"ל לדלי העם החפצים ומשתוקקים ומתאווים להבין דברי אלקים חיים וקצר בינתם להבין בארוכה בשפה ברורה. ע"כ מסר להם ראשי פרקים בלשון אשכנז ובכדי לזכות את הרבים אמרתי להביא על מכבש הדפוס כמו שמצאתי כתוב'. חלק מן הדרשה פורסם בנפרד ע"י מאיר איידלבוים ללא מודעות לקיומו של ספר זה. איידלבוים שכתב דרשה זה מתוך כתב יד הספרייה הלאומית מס' 8°1467 (עמ' 70-א81) ופרסמה בשם הבא: 'מאמר חסידי נדיר בידיש', סיני, פח (תשמ"א), עמ' קסה-קעט, ואולם לא תרגם הוא את המאמר החסידי ועשרות שיבושי קריאה נפלו בהעתקתו. איידלבוים ייחס מאמר זה למגיד ממזריטש או לר' שמלקי מניקלשבורג. ביקורת על מאמרו ראו יהושע מונדשיין, 'האמנם "מאמר חסידי נדיר"?', סיני, צ (תשמ"ב), עמ' צג-צד. וראו שם, עמ' צד-צה את תגובתו של איידלבוים, בה הוא מודה למונדשיין על שהסב את תשומת ליבו לכך שמאמר חסידי זה כבר הודפס ויוחס לר' דב בער שניאורסון. עוד העתקה של דרשה זו בידיש מופיעה בכתב יד הספרייה הלאומית 8°1478 (עמ' א85-א93). דרשה זו נדפסה בידיש עוד ארבע פעמים עד שנת תרפ"ו בשם 'עיון תפילה'. יצאה לאור מחדש בשנת תשנ"א על פי חמשת מהדורות הדפוס ועל פי שלושים העתקות (!) בכתבי יד שבספריית חב"ד, ניו יורק (ללא השוואה לשני כתבי היד שבספרייה הלאומית) והודפסה ב-מאמרי האדמו"ר האמצעי: קונטרסים, ניו יורק תשנ"א, עמ' תקעז-תר, בציון כל שינויי הנוסחאות. דרשה זו טרם תורגמה לעברית. עם זאת, ישנו תרגום עברי בכתב יד בספריית מנצ'סטר (באוסף גסטר מס' 1343; העתק זיכרון כתב יד בספרייה הלאומית, F 16030 'בשורש מצות התפילה'). תרגום זה אינו צמוד למקור, הן מבחינה לשונית-תחבירית והן מבחינת התוכן ויצא לאור: יהושע מונדשיין, 'קונטרס עניין התפילה לאדמו"ר האמצעי', פרס חב"ד 7 (תשס"ב), עמ' 169-191.
4. ראובן ז"ק (עורך), כנסת ישראל, וורשה תרס"ו, עג ע"א-עג ע"ב.
דרשה בידיש מר' אהרן (הגדול) מקרלין (1736-1772). דרשה זו יוחסה בטעות גם לר' חנוך הניך מאלכסנדר (ראו חשבה לטובה, פיטורקוב תרפ"ט, עמ' 92) תורגמה ע"י מתתיהו יחזקאל גוטמן, מגבורי החסידות, וורשה תרפ"ו, עמ' נה. תרגום שונה: ישראל יעקב ארטן, תורת המדות, ירושלים תש"ג, עמ' שז. הדפוסים מבוססים על כתב יד ספריית אדמו"ר מסטולין-קרלין, מס' 123 (המכון

¹⁹ אסף, ברסלב, עמ' 9 עיול 6, ב.

לכתבי יד, הספרייה הלאומית, סרט זיכרון מס' F 46296). תורגמה לאנגלית בתוספת דיון על התחביר בידיש: Ariel Mayse and Daniel Reiser, 'Mikveh and Mitsvah: A Yiddish Teaching from R. Aaron of Karlin', *In Geveb: A Journal of Yiddish Studies* 1 (2015): n. pag. Web. 26 Aug 2015.

5. ר' יוסף יצחק שניאורסון, ספר השיחות תר"פ-תש"י, ברוקלין. 10 כרכים (אלפי עמודים). שיחות ר' יוסף יצחק שניאורסון שניתנו בין שנת תר"פ לשנת תש"י. יצאו לאור בהוצאת קה"ת ברוקלין ניו יורק, בין השנים תשכ"ד לתשס"א. רוב השיחות בידיש ומיעוטן בעברית.
6. [יצחק ברייטר?], אויפמונטערונגס-ווערטער: קונטרס א, אמונה=בעלייכטונג, וורשה אלול תרצ"ו. טז עמ'; [יצחק ברייטר?], אויפמונטערונגס-ווערטער: קונטרס א, שמחה און התחזקות: דער וועג צו רעטונג פאַר פאַרצווייפלטע, וורשה תשרי תרצ"ז. יח עמ'. קונטרסים בידיש של חסידי ברסלב בוורשה. ראו בדף השער (של שני הקונטרסים): 'ארויסגעגעבען דורך א גרופע מענשען וואס האבען זיך גישטעלט דעם ציל צו ערמוטיגן די אלע וואס פילן זיך פערצווייפילט און צובראכן צוליב די יעדציגע פאדינגונגען פארן יודישן פאלק'. בסוף הקונטרס השני פורסם כי עוד קונטרס עתיד לראות אור: 'געלט און פרנסה לויט דעם תורה=זין' אך קונטרס כזה אינו בנמצא. שני הקונטרסים תורגמו יחד לעברית: יצחק ברייטר, דברי התעוררות (קונטרס א: אור האמונה. קונטרס ב: שמחה והתחזקות, הדרך להצלה לנבוכים), בני ברק תשל"ו.
7. ר' מנחם מנדל שניאורסון, דער שמע ישראל: וואָס אדמו"ר רשכבה"ג הצמח צדק מליבאוויץ האָט גערעדט אין פעטערבורג פאַר די סאַלדאַטען וועלכע דער צאַר ניקאָליי דער ערשטער ימ"ש האָט אָפּגעריסען יונגערהייט פון זייערע עלטערען, ניו יורק תרצ"ט. 30 עמ'. שיחה מדומיינת של ר' מנחם מנדל שניאורסון, 'הצמח צדק' (1866-1894), על חטיפת בני נוער יהודיים לצבא הצר ניקולאי.
8. ר' יוסף יצחק שניאורסון, לקוטי דבורים: פון הרב יוסף יצחק שניאורסאהן מליובאוויטש, ברוקלין תשט"ו. 4 כרכים. 803 עמ' יחדיו. שיחות ובעיקר סיפורי מעשיות שסיפר ר' יוסף יצחק שניאורסון בין השנים תרצ"ג ועד שנת מותו תש"י, החל בריגה וכלה בניו-יורק. מעשיות אלה יצאו לאור לראשונה ב-31 חוברות נפרדות. ישנן חוברות המכילות ליקוט אחד וישנן המכילות מספר ליקוטים: ליקוטים א-ג יצאו לאור בריגה (תרצ"ג-תרצ"ד); ליקוטים ד-כ בוורשה (תרצ"ד-תרצ"ט); ליקוטים כא-ל בניו יורק (תש"א-תשט"ו). זהו אוסף הסיפורים הגדול ביותר מפיו של אדמו"ר חסידי (ומצטרף הוא לסוגה של 'סיפורי מעשיות' של ר' נחמן מברסלב) ומקומו הוזנח במחקר הסיפורת החסידי (ראו הערה 10). תורגם לעברית בחמשה כרכים (כרך חמישי: תוספות): לקוטי דבורים, תרגם: אברהם חנוך גליצנשטיין, ברוקלין תשמ"ט. תורגם לאנגלית בחמשה כרכים: *Likkutei Dibburim: An Anthology of Talks by Yosef Yitzchak Schneersohn of Lubavitch*, Uri Kaploun (trans.), New York 2000.
9. ר' מנחם מנדל שניאורסון (1992-1994), ליקוטי שיחות: על פרשיות השבוע, חגים ומועדים מכבוד אדמו"ר מנחם מענדל שניאורסאהן, ברוקלין תשכ"ב-תש"ס. 39 כרכים (אלפי עמודים). שיחות בידיש מפיו של ר' מנחם מנדל שניאורסון (1992-1994) על סדר פרשות השבוע שהודפסו בניו יורק בין 1962 ל-2001. מדובר באוסף הגדול ביותר של דרשות בידיש. כל כרך מכיל בין 200 ל-600 עמ'.
10. ר' מנחם מנדל שניאורסון, ליקוטי שיחות: שיחות אדמו"ר מליובאוויטש, כפר חב"ד תשכ"ט. 126 עמ'. שיחות בידיש שנאמרו בשנת תש"י.

11. ר' מנחם מנדל שניאורסון, ר"ד [רשימת דברים] בעת הסעודות, כפר חב"ד תשל"ח. שלש חוברות הכוללת יחדיו 129 עמ'. בעברית וביידיש.
12. ר' שלום בר שניאורסון, תורת שלום: ספר השיחות, ברוקלין תשנ"ג. 322 עמ' דרשות, רובן ביידיש ומיעוטן בעברית, מאת האדמו"ר החמישי בשושלת חב"ד, המכונה 'האדמו"ר הרש"ב' (1860-1920). דרשות מימי שמחה: שמחת תורה, פורים וי"ט כסלו מן השנים: תרנ"ב-תר"פ. ר' שלום בר קבע בשנת תרס"ב את יום י"ט בכסלו כיום חג ('חג הגאולה') בחסידות חב"ד, לזכר שחרור ר' שניאור זלמן מליאדי מהכלא הרוסי (בשנת תקנ"ט), והנהיג התוועדויות חסידיות שבהן נשא דברים לרגל חג זה. בסוף הספר מופיעים סיכומי דרשותיו ביידיש בהתוועדויות י"ט בכסלו. סיכומים אלו בעלי ייחוד וחשיבות גדולה לחקר הדרשה החסידית, משום שהם נרשמו בזמן העברת הדרשות ולא לאחר זמן (לרוב האדמו"רים נהגו לשאת דברים בשבת או ביו"ט, והכתיבה נעשתה לאחר זמן ועל סמך הזיכרון מפאת איסור הכתיבה בשבת ובמועדים). דרשות י"ט כסלו אלה מאופיינות בתיעוד ההווי (בנוסף לעצם תוכן הדרשה) שבהתוועדות כשתיית יי"ש, ניגון וריקוד ומשקפות את הדרשה להתרחשות.
13. אהרון קרול, תורת אהרון, ירושלים תשנ"ה, עמ' שיט-שכ. סיכום דרשה ביידיש של הרבי מגור, ר' יהודה אריה לייב בעל ה'שפת אמת', בהיקף של עמוד אחד. פרשת שמות תרס"ה. זוהי דרשה בלתי ידועה, קטנת הכמות ורבת החשיבות, ללא מקבילה בספר 'שפת אמת'. חשיבותה היא בעובדה שהיא דרשתו האחרונה של הרבי מגור ומפאת חולשתו לא יכול היה לכתוב אותה וביקש ממשמשו ר' אהרון קרול לכתובה. הודפס ללא תרגום. עיון פרשני, תרגום של דרשה זו ודיון במשמעות היידיש לחקר הדרשה החסידית, ראו: דניאל רייזר ואריאל אבן-מעשה, 'דרשתו האחרונה של הרבי מגור "בעל השפת אמת" ומשמעות שפת היידיש לחקר הדרשה החסידית', קבלה 30 (תשע"ג), עמ' 127-160.
14. רון מרגולין, 'הפנמת חיי הדת והמחשבה, בדורותיה הראשונים של החסידות: מקורותיה ובסיסיה האפיסטמולוגיים', עבודת דוקטור, האוניברסיטה העברית בירושלים, תשנ"ט. עמ' 362-369. שלוש דרשות ביידיש בשם ר' פנחס שפירא מקוריץ (1726-1791), מתוך כתב יד הספריה הלאומית בירושלים מס' 3759 (JER 38=3759 NLI) התייחסות לדרשות אלו ניתן למצוא אצל רבקה ש"ץ-אופנהיימר, החסידות כמיסטיקה: יסודות קוויאטיסטיים במחשבה החסידית במאה הי"ח, ירושלים תשמ"ח, עמ' 115 הערה 25; מנדל פייקאד, בין אידיאולוגיה למציאות: ענווה, אֶין, ביטול מציאות ודבקות במחשבתם של ראשי החסידות, ירושלים תשנ"ד, עמ' 111. ש"ץ-אופנהיימר מצטטת בהערתה פסקה מן הדרשה ביידיש ללא תרגום ופייקאד מפנה לש"ץ-אופנהיימר. מרגולין שכתב, תרגום דרשות אלה והקדיש להן עיון פרשני. בנוסף הוא פרסם בעבודתו צילום של הדרשות. מובא כנספח לדוקטורט. יש לשים לב לעובדה הבאה: שתי דרשות מתוארכות: 1. ג' פנחס בתמוז התקפ"ב (1822); 2. 'שבת פ' פרה התק"ע' (1810). התיארוך הוא זמן רב לאחר מותו של ר' פנחס ונכתבו על ידי תלמידו ר' רפאל מברשד. הודפס ותורגם בשנית מכתבי יד מקבילים, בספר: אמרי פנחס השלם, בני ברק תשס"ג, ח"א, סימן יח, עמ' שסה-שסו. בספרו של מרגולין, מקדש אדם: ההפנמה הדתית ועיצוב חיי הדת הפנימיים בראשית החסידות, ירושלים תשס"ה, עמ' 276-270, מקדיש הוא דיון יותר רחב לדרשות הללו ומסתמך גם על הנוסח ועל התרגום שהתפרסם בספר אמרי פנחס השלם.
15. ר' אליעזר זוסיא פורטוגל, קונטרס בואו חשבון, ברוקלין תשנ"ט. כח עמ'. בהקדמה: קריאה ללימוד ענייני 'אמונה' (הגות יהודית) עם התלמידים; גוף הקונטרס דן בענייני שכר ועונש, גן עדן וגיהנום ועולם הבא. על המחבר האדמו"ר מסקולען ראו עיול מס' 148.
16. ר' יוסף יצחק שניאורסון, אגרת קודש מאת אדמו"ר מוהריי"צ מליובאוויטש, ניו יורק תשס"א. 19 עמ'. מכתב שכתב ר' יוסף יצחק שניאורסון לרעייתו בימי ז-י"א אלול תרפ"ט בעת הפלגתו באוניה לארצות הברית.
17. 'מתוך ספר ברכה וישועה, ברוקלין תשי"ח', קובץ באר יצחק, ג (תשס"א), עמ' פד-פח.

פרסום ראשוני וחלקי מתוך כתב היד של הספר 'ברכה וישועה' מאת האדמו"ר מסקאליע, ר' דוד יצחק אייזק ראבינאוויטש (1979-1897). מדובר בספרות הנהגות חסידית בידיש על פי סדר האלף-בית. אות א הודפסה בכתב העת של חסידות זו וכן מופיע שם צילום שער כתב היד. שאר כתב היד לא פורסם ומונח באמתחתו של האדמו"ר מסקאליע הנוכחי, שמושב ברובע ברוקלין, ניו יורק.

18. ספר בית אהרן: על התורה ועל העבודה, ירושלים תשס"ז. 316 עמ'.

מהדורה של דרשות ר' אהרון בן אשר מקרלין (1802-1872) בעברית, בתוספת הדפסה של כתב יד בידיש בהערות בתחתית הדף. זהו פרסום ראשוני של כתב יד זה בידיש. השינויים בין העברית לידיש ניכרים ונראה כי כתב יד זה לא שימש בסיס לתרגום הדרשות לעברית, אלא כתב יד בלתי ידוע אחר.

19. ספר עיריין קדישין השלם: דברים ... אשר יצאו מפום ... רבי ישראל מריזין, ירושלים תשס"ט.

דרשות מפי ר' ישראל מריזין ובנו ר' יעקב מסדיגורה (בעריכת נפתלי הירץ פלינטנשטיין) בשני כרכים. מהדורה מוערת חדשה הכוללת את כל הדפוסים הישנים בתוספת כתבי יד רבים ומפתחות. אחוז ניכר מהדרשות הינו בידיש וכן המרכיב היידי בדרשות העבריות הינו רחב יותר ממה שמוצאים בקורפוס הדרשות החסידיות.

ב. ספרות שבחים חסידית²⁰

20. אלעזר מרגליות, מעשה מהרב הגדול זלמינא ויטפסקער, צ'רנוביץ תרכ"ג [1863].

סיפור הצלתו של רש"ז מליאדי מיסד חסידות חב"ד. הספר מופיע מצולם בשלמותו ובתוספת תרגום לעברית, יהושע מונדשיין, 'מעשה ר' זלמינא: סיפורי בדים אודות רבינו הזקן, כרם חב"ד ד (תשנ"ב), עמ' 247-265. זהו למעשה ספר השבחים החסידי הראשון (למעט שבחי הבעש"ט) הפותח סוגה שלמה של ספרות שבחים חסידית שנכתבה במחצית השנייה של המאה התשע עשרה וראשית המאה העשרים. הספר גדוש בדמיונות הרחוקים מן המציאות. נכתב על ידי חסיד מבוקבינה.

21. ברוך ראטנער, ספורי נפלאות, ז'יטומיר תרס"ב [1901]. 104 עמ'.

קובץ מקיף של סיפורים בידיש, מנוקדים, אודות ר' ישראל דוב מווילדניק, תלמיד של ר' מרדכי מצ'רנוביל. מחבר הספר הוא מחסידיו של ר' ישראל דוב והוא מביא את המעשיות על פי דברים שראה בעצמו או ששמע מאנשים קרובים. יהושע מונדשיין תרגם הספר לעברית והוציאו לאור, סיפורי נפלאות, מונסי תשנ"ו.

22. חיים מאיר היילמאן, בית ישראל, ניו יורק תרס"ז. 30 עמ'.

סיפורים על ר' ישראל מריזין, כתוב עברית וידיש.

23. נפלאות אלימלך, פיטרקוב תר"ע. 53 עמ'.

ספרון אגורה מנוקד בידיש על ר' אלימלך מליז'נסק.

24. זאב וולף גולדברג, דרכי הישר והטוב, מונקאץ תר"ע. 88 עמ'.

סיפורי שבחים על אדמו"רי גליציה בעברית ובידיש מעורבים. קובץ סיפורים זה נכתב על פי מה ששמע המחבר מסבו, ר' צבי הירש, רבה של ליסקא שבגליציה, שהיה מקורב לאדמו"רי גליציה.

25. נפלאות המגיד, פיטרקוב תרע"א. 46 עמ'.

ספרון אגורה מנוקד בידיש על ר' ישראל המגיד מקוז'ניץ.

²⁰ על הספר שבחי הבעש"ט ראו לעיל הערה 8. מפאת המחלוקת אם הגרסה היידיית קדמה לעברית או להפך לא מניתי ספר זה ברשימה זו.

26. נפלאות החוזה, פיוטרקוב תרע"א. 82 עמ'.
ספרון אגורה מנוקד בידיש על החוזה מלובלין.
27. נפלאות קדושת לוי, בילגוריי תרע"א. 37 עמ'.
ספרון אגורה מנוקד בידיש על ר' לוי יצחק מברדיצ'ב.
28. נפלאות בעל שם טוב, פיוטרקוב תרע"א. 43 עמ'.
ספרון אגורה מסחרי בידיש על הבעש"ט. במספר סיפורים מציין המחבר האנונימי את מקור השמועה – נכד של המגיד מזלוצ'וב (ראו בסיפור בשם ר' אברהם מקריסילייב).
29. נפלאות בית לוי, פיוטרקוב תרע"א. 49 עמ'.
ספרון אגורה מנוקד בידיש על ר' לוי יצחק מברדיצ'ב. חוברת זו מבוססת על החיבור העברי, תפארת בית לוי, [חמ"ד] תר"ע. שונה מעיול מס' 27.
30. סיפורי קדושים, פיוטרקוב תרע"א. 140 עמ'.
ספרון אגורה מסחרי בידיש על מבחר צדיקים. מספר סיפורים מובאים בצירוף שם מי שמסרם בעל פה: ר' בער מליטא, ר' אליהו המשולח ועוד שמות שאינם מוכרים.
31. אהלי צדיק, פשמישל תרע"א. 188 עמ'.
סיפורי נפלאות על הבעש"ט, ר' זאב קיציס תלמיד הבעש"ט, ר' יעקב יצחק מפולנאה, ר' אורי מסטרליסק, רש זאב וולף מזייטומיר, ר' משה ליב מסאסוב, ר' יהושע השל מאפטא, ר' הירש אלימלך מדינוב. ספרון אגורה בידיש. מן הראשונים בספרוניו של בית המסחר פרויינד בעיירה פשמישל.
32. אהל נפתלי, למברג תרע"ב. 63 עמ'.
ספרון אגורה בידיש על ר' נפתלי מרופשיץ.
33. יהושע הלוי מזח, רבי שניאור זלמן האדמו"ר הזקן פון לאדי, ווילנה תרע"ג (1912). 31 עמ'.
ספרון אגורה אודות ר' שניאור זלמן מליאדי, מייסד חסידות חב"ד. מהדורה שניה יצאה בשנת תרפ"ז.
34. שלמה זלמן ברייטשטיין ויהודה לייב אשליעק [אשלג], שיחות חיים, פיוטרקוב תרע"ד. 71 עמ'.
אוסף סיפורים ודברי תורה בעברית ובידיש המבוססים על מה שסיפר ר' חיים מאיר יחיאל, השרף ממוגלניצה. מחבר הספר קיבל כתב יד מזקנו, אבי סבו, שהיה משמשו של השרף ממוגלניצה. הסב, על פי ההקדמה, הוא שכתב את ששמע באוזניו מפי השרף ממוגלניצה. סיפורים רבים עוסקים במחלוקת של החוזה מלובלין והיהודי הקדוש, מסורות על ר' ישראל מרוז'ין ועוד.
35. משה אהרן בערגמאן, מעשיות נוראים, פיוטרקוב תרע"ד. 42 עמ'.
ספרון אגורה בידיש, אודות ר' יעקב אריה מרדזימין, כפי ששמע המחבר ממקורבים וממשמשים.
36. תפארת האחים, וורשה תרפ"ד. 46 עמ'.
ספרון יידיש מנוקד. מעשיות על האחים ר' אלימלך מליז'נסק ור' זושא.
37. אהלי שם, פשמישל תרפ"ד. 32 עמ'.

סיפורי מעשיות מצדיקים שונים: בעש"ט, ר' נפתלי כ"ץ מפוזן, החוזה מלובלין, ר' שמחה בונים מפשיסחה, ר' מרדכי מצ'רנוביל, ר' צדוק הכהן מלובלין, ר' מנחם מנדל מקוצק, ר' יעקב מרדזין, היהודי הקדוש מפשיסחה, ר' גרשום הניך מרדזין. ספרון אגורה מסחרי. יידיש מנוקדת.

38. שבחי נפתלי, לובלין תרפ"ז.

ספרון אגורה ביידיש. מעשיות אודות רבי נפתלי מרופשיץ.

39. יהושע ראָקער, דער סאַנזער צדיק: ר' חיים האַלברשטאַם זצ"ל, ווינה תרפ"ז. 225 עמ'.

על ר' חיים הלברשטם מייסד חסידות צאנז.

40. נפלאות הרב... , וורשה תרצ"ה-תרצ"ו.

סדרה של 40 ספרוני אגורה קצרים ביידיש ובנייהם גם מונוגרפיות על דמויות חסידיות רבות, כמו על 'הרב הקדוש מקוזניץ' [תרצ"ה]; 'נפלאות הרה"ק מטשרנאביל', תרצ"ו.

41. פנחס זעליג גליקסמאן, דער קאַצקער רבי, פיוטרקוב תרצ"ח. 152 עמ'.

מונוגרפיה נרחבת בשני כרכים, שכתב חסיד קוצק אודות ר' מנדל מקוצק. הספר כתוב בסגנון מדעי הכולל הערות שוליים ותעתיקי מכתבים. גרשם שלום (אשר קיבל את כרך א מן המחבר בתוספת הקדשה אישית) כתב בשער הספר: 'ספר יקר המציאות. המחבר הוא נכדו של בעל ס' בריחי זהב (פיעטרקוב, תרס"ט), גם הוא ספר מעניין בהחלט'.

42. אברהם שטערן, ספר חוטים המשולשים, מונטריאול תשי"ד. 213 עמ'.

שלשה ספרים מכונסים באחד. הראשון שבהם הינו ביידיש: 'חסידישע מעשיות' עמ' 1-100. המחבר היה חסיד של ר' יעקב פרידמן האדמו"ר מהוסיאטין (1878-1956) שעלה לארץ בשנת תרצ"ז והשתקע בתל אביב. לקט של 32 סיפורים. חלקם שמע בעל פה מזקני חסידי הוסיאטין כר' דוד שווגר, ר' דודל מורגנשטרן מסקאלעט (ראו שם עמ' 8-9), מאביו (ראו עמ' 35) ומאדמו"רי הוסיאטין (ראו למשל עמ' 51). סיפורים על אדמו"רים חסידיים רבים עם דגש על שושלת בית רוז'ין. יצא שוב עם תוספת של שתי מעשיות: אברהם שטערן, חסידישע מעשיות: אמת'ע ערציילונגען, תל אביב תש"כ. במהדורה השניה המחבר מעיד בשער הספר כי הוא שמע בעצמו את המעשיות מחסידים וזקנים: 'וואס ער האט אליין גיהערט פון חסידים און זקנים'. התוספת בעמ' 100-110 (אין במקור מספור) בשם 'קבוצת כתבי אגדה'.

43. שניאור זלמן דוכמאן, ליקוט לשמע און: מכ"ק רבותינו הקדושים, זכרונות, סיפורים ופתגמים קדישין,

ברוקלין תשכ"ג. רלט עמ'.

על אדמו"רי חב"ד (מר' שניאור זלמן מליאדי מיסד השושלת ועד מנהיגה השישי ר' יוסף יצחק שניאורסון), ר' אייזק מהומיל, ר' מרדכי יואל דוכמאן ור' לוי יצחק שניאורסון. המחבר מביא סיפורים בשם אביו, שהיה חבר קרוב של ר' יצחק אייזיק אפשטיין (ר' אייזיק מהומיל). יצא שוב בתש"נ במהדורה מורחבת, ללא ציון מקום ההוצאה (צילום מהמהדורה הראשונה ותוספת נרחבת, תכב עמ'). למרות הכותרת העברית הספר כולו ביידיש.

44. ספרי מנחם מנדל [משי זהב],²¹ תשל"ז-תשנ"ו

מנחם מנדל משי זהב הינו סופר חרדי פורה, אשר ליקט לצורך ספריו, בין השאר, חומר רב מן העיתונות ביידיש (ובעברית) בפולין לפני השואה. להלן ספריו העוסקים בדמויות חסידיות. המעיין ברשימת ספריו ישים לב לדבר יוצא דופן ומפליא. כתיבתו

²¹ מנחם מנדל משי-זהב כתב עד כה לא פחות מ-171 ספרים (על פי רשומות הספרייה הלאומית בירושלים). סגנונו מתאפיין בכתיבה היסטורית ובכתיבה ביוגרפית על דמויות רבניות מימי הביניים ועד העת החדשה. בנוסף, תרגם ליידיש את ספרי הנוער (הרפתקאות-היסטוריים) של הסופר החרדי גרמני הרב ד"ר מרכוס (מאיר) להמן.

הביוגרפיה על דמות מסוימת יצאה לאור בדרך כלל בשני כרכים או שלשה כאשר מספר העמודים שווה, או כמעט שווה, בכל הכרכים! ראו למשל עיולים מס' ה-1, ז-ח, ט-י, כ-כא (שני כרכים); יא-יג, יד-טז, יז-יט, כב-כד (שלשה כרכים). בכל סדרת ספרים שכזו הכרך הראשון הינו ביוגרפי ואילו השני והשלישי הם סיפורי מעשיות בלבד. בנוסף בכל סדרה שכזו כותרת הספרים שווה למעט שם הצדיק אותו הוא סוקר: הכרך הראשון: 'דאס לעבן און שאפן פון דעם צדיק...', הכרך השני: 'די גרויסקייט און הייליגקייט פון דעם צדיק...', הכרך השלישי, במידה וישנו: 'וואונדערליכע ערציילונגען פון דעם צדיק...'.
א. דאס לעבן און ווירקן פון צדיק און קדוש רבי מאיר'ל פרימישלאנער, ירושלים תשל"ז-תשל"ח. שלשה כרכים.

על ר' מאיר מפרמישלן (השני 1770-1850). כרך א (תשל"ז) - קכת עמ'. כרך ב (תשל"ז) - רנו עמ'. כרך ג (תשל"ח) - קנה עמ'. כרך א - תיאור ילדותו והתפתחותו של ר' מאיר מפרמישלן. כרך ב - מעשיות; רדיפות על ידי מתנגדיו; תומכיו מבין התנועה החסידית. כרך ג - יחס גדולי הדור אליו (ר' שלמה קלוגר, ר' יעקב בורנשטיין ור' יוסף שאול נתנון); מעשיות; תיאור ימי חייו האחרונים. מהדורה מנוקדת הכוללת חלקים משלושת הכרכים הללו יצאה בשנת תשנ"ו, ראו להלן עיול כב.
ב. דאס לעבן און שאפן פון דעם הייליגן "ישמח משה" הגאון הצדיק מרן רבי משה טייטלבוים זצ"ל, ירושלים תשמ"ו.

על ר' משה טייטלבוים הראשון (1758-1841), מייסד שושלת סיגט. שני כרכים. כרך א: ביוגרפיה בתשעה פרקים, רכד עמ'; כרך שני: המשך ביוגרפיה. פרקים מס' 10-22, תסג עמ'.

ג. דאס לעבן און שאפן פון דער מגיד פון קאזשניץ: דער צדיק און גאון רבי ישראל האפשטיין, ירושלים תשמ"ז. קצט עמ'.

על ר' ישראל הופשטיין, 'המגיד מקוד'ניץ'.
ד. וואונדערליכע ערציילונגען פון דער צווייטער פעל שם טוב: רבי ישראל פון קאזשניץ, ירושלים תשמ"ז. קצח עמ'.

מעשיות אודות ר' ישראל הופשטיין, 'המגיד מקוד'ניץ'.
ה. דאס לעבן און שאפן פון דעם צדיק און קדוש רבי צבי הירש פון רימאנאו, ירושלים תשמ"ז. רלב עמ'.

ביוגרפיה על ר' צבי הירש מרימנוב. יצא בעברית בשנת תשנ"ה בשם: חייו ופועלו של הרבי צבי הירש מרימנוב.
ו. וואונדערליכע ערציילונגען פון דעם צדיק און קדוש רבי הערשעלע רימאנאווער, ירושלים תשמ"ז. רכד עמ'.

מעשיות אודות ר' צבי הירש מרימנוב.
ז. דאס לעבן און שאפן פון דעם צדיק און קדוש רבי מנחם מנדל פון רימאנאו, ירושלים תשמ"ז. קצב עמ'.

ביוגרפיה על ר' מנחם מנדל מרימנוב. יצא בעברית בשנת תשנ"ב בשם: חייו ופועלו של הרבי מנחם מנדל מרימנוב.
ח. וואונדערליכע ערציילונגען פון דעם צדיק און קדוש רבי מענדעלע רימאנאווער, ירושלים תשמ"ז. ר עמ'.

מעשיות אודות ר' מנחם מנדל מרימנוב.
ט. דאס לעבן און שאפן פון דעם צדיק און קדוש רבי זושע, ירושלים תשמ"ח. רנה עמ'.

ביוגרפיה על ר' משולם זושא מאניפולי.
י. וואונדערליכע ערציילונגען פון דעם צדיק און קדוש רבי משולם זושע פון אניפאלע, ירושלים תשמ"ח. רנה עמ'.

מעשיות אודות ר' משולם זושא ליפמן, מאניפולי.
יא. דאס לעבן און שאפן פון דעם צדיק און קדוש רבי אלימלך פון ליזענסק, ירושלים תשמ"ט. שכ עמ'.

ביוגרפיה על ר' אלימלך מליזנסק.
יב. די גרויסקייט און הייליגקייט פון דעם צדיק און קדוש רבי "נועם אלימלך", ירושלים תשמ"ט. שכ עמ'.

מעשיות אודות ר' אלימלך מליזנסק.
יג. וואונדערליכע ערציילונגען פון דעם צדיק רבי אלימלך, ירושלים תשמ"ט. שיט עמ'.

מעשיות אודות ר' אלימלך מליזנסק.

- יד. דאס לעבן און שאפן פון דעם צדיק און קדוש רבי לוי יצחק פון בארדיטשוב, ירושלים תש"נ. רפח עמ'.
- ביוגרפיה על ר' לוי יצחק מברדיצ'ב.
- טו. די גרויסקייט און הייליגקייט פון דעם צדיק און קדוש דער 'קדושת לוי', ירושלים תש"נ. רפח עמ'.
- מעשיות אודות ר' לוי יצחק מברדיצ'ב.
- טז. וואונדערליכע ערציילונגען פון דעם בארדיטשובער רבי, ירושלים תש"נ. רפח עמ'.
- מעשיות אודות ר' לוי יצחק מברדיצ'ב.
- יז. דאס לעבן און שאפן פון דעם צדיק און קדוש דער חוזה פון לובלין, ירושלים תש"נ. שכ עמ'.
- ביוגרפיה על ר' יעקב יצחק הורביץ, 'החווה מלובלין'.
- יח. די גרויסקייט און הייליגקייט פון דעם צדיק און קדוש דער רבי פון לובלין, ירושלים תש"נ. שיט עמ'.
- מעשיות אודות ר' יעקב יצחק הורביץ, 'החווה מלובלין'.
- יט. וואונדערליכע ערציילונגען פון דעם צדיק און קדוש רבי יעקב יצחק פון לובלין, ירושלים תש"נ. שכ עמ'.
- מעשיות אודות ר' יעקב יצחק הורביץ, 'החווה מלובלין'.
- כ. דאס לעבן און שאפן פון רבי דוד משה פון טשארטקאוו, ירושלים תשנ"ד. שכ עמ'.
- ביוגרפיה על ר' דוד משה פרידמן מצ'ורטקוב.
- כא. וואונדערליכע ערציילונגען פון דעם צדיק און קדוש דער טשארטקאווער רבי רבי דוד משה זצ"ל, ירושלים תשנ"ד. שכ עמודים
- מעשיות אודות ר' דוד משה פרידמן מצ'ורטקוב.
- כב. דאס לעבן און שאפן פון רבי מאיר'ל פרימישלאנער, ירושלים תשנ"ו. שכ עמ'.
- ביוגרפיה על ר' מאיר מפרמישלאן (השני). מהדורה מקוצרת ומנוקדת של עיול א.
- כג. די גרויסקייט און הייליגקייט פון דעם פרימישלאנער רבי רבי מאיר'ל, ירושלים תשנ"ו. שכ עמ'.
- מעשיות אודות ר' מאיר מפרמישלאן (השני).
- כד. וואונדערליכע ערציילונגען פון דעם צדיק און קדוש רבי מאיר'ל פרימישלאנער. ירושלים תשנ"ו. שיח עמ'.
- מעשיות אודות ר' מאיר מפרמישלאן (השני).
45. שקיעת החמה: ספר הזכרון על כ"ק מרן אדוננו מורנו ורבנו קודש הקדשים רבי יואל טייטלבוים, אבדק"ק סאטמאר, ברוקלין תש"מ. 57 עמ'.
- מאמרים בידיש, עברית ואנגלית על ר' יואל טייטלבוים שנכתבו מיד לאחר פטירתו.
46. יונה לאנדא, זכרון בספר: זכרונות וסיפורים מאורעות ותולדות בלשון אידיש, פרקים לזכרו הבהיר של מרן רבינו יואל טייטלבוים, ברוקלין תשמ"א. קצ עמ'.
- על ר' יואל טייטלבוים, הרבי מסאטמר.
47. פון טינקעלקייט צו לעכטיגקייט: נס ההצלה של האדמו"ר מוהר"א מבעלזא ואחיו הגה"צ מוהר"ם מבלגורייא, ברוקלין תשמ"ב. 96 עמ'.
- הצלתם בשואה של ר' אהרן רוקח, האדמו"ר מבלז, ואחיו ר' מרדכי רוקח. נכתב על ידי חסידיו ללא ציון שמות. בעמ' 64-81 נוסף מאמר בידיש על 'חינוך הבנות בזה התקופה' ובעמ' 84-96 שיר מאחת המחנכות (ללא ציון שם) במערכת החינוך לבנות של חסידות בלז, על 'נס ההצלה'.
48. ספרי חיים דוד באקאן, תשמ"ז-תשנ"א.

- א. דער שינאווער רב: מעשיות און דערציילונגען פון דאס לעבן, גרוסקייט און די וואונדערליכע מופתים פון רבי יחזקאל שרגא הברשטאם פון שינאווע בעל 'דברי יחזקאל', ברוקלין תשמ"ז. 218 עמ'.
- מעשיות אודות רבי יחזקאל שרגא הברשטם, האדמו"ר משינובה. יצא שוב בתשמ"ט במהדורה מורחבת. 224 עמ'.
- ב. רבי מענדעלע רימנובער: מעשיות און דערציילונגען פון דאס לעבן, גרוסקייט און מופתים פון דעם רבי מענדעלע פון רימנוב. ברוקלין תשמ"ח. 205 עמ'.
- מעשיות אודות ר' מנחם מנדל מרימנוב.
- ג. דער רבי ר' בער פון מעזריטש: מעשיות און דערציילונגען פון דעם הייליקן לעבן די געוואלדיקע מדריגות, דער הימלישער עבודה און וואונדערלעכע מופתים פון דעם גאון האלוקי קודש הקדשים דער מעזריטשער מגיד נבג"מ. ברוקלין תש"נ. 190 עמ'.
- מעשיות אודות המגיד ממזריטש, ר' דב בר, תלמידו של הבעש"ט.
- ד. רבי משה לייב סאסובער: מעשיות און דערציילונגען פון דאס לעבן, גרוסקייט און מופתים פון דעם רבי משה לייב פון סאסוב, ברוקלין תשנ"א. קס עמ'.
- מעשיות אודות ר' משה לייב מסאסוב.
49. דער וואונדערליכער רבי: דערציילונגען פון דאס לעבן ביאגראפיע און דאס שאפן פון דעם צדיק און קדוש רבי שלמה'קע זעווהילער זי"ע, [ברוקלין] תשנ"ג. 352 עמ'.
- על דמותו הייחודית של ר' שלמה מזוויל (1869-1945), שעלה לארץ בשנת 1926 ונטש את האדמו"רות. נודע בירושלים כבעל מופתים.
50. [יהושע פנחס בוכינגר], דער הייליגער קדושת לוי: שבחי הרב מבארדיטשוב, רבי לוי יצחק מבארדיטשוב: זיין שפאנענדע לעבנס'געשיכטע, מיט וואונדערליכע דערציילונגען, ניו יורק תשנ"ד. קסה עמודים.
- מעשיות אודות ר' לוי יצחק מברדיצ'ב כתוב בשפה קלה עבור הקורא הצעיר.
51. מענדל רייכענבערג [ובנין], די הייליגע שטאט ליעזנסק: דער הייליגער ציון אין ליעזנסק אַמאָל און היינט, ברוקלין תשנ"ח, מה עמ'.
- על ר' אלימלך מליז'נסק, על קדושת קברו ועל שיקום האוהל שעל קברו, שנהרס על ידי הנאצים בזמן השואה ושוקם בראשית שנות התשעים לאחר נפילת הקומוניזם בפולין.
- ג. עיונים היסטוריים
52. הלל צייטלין, 'ווי אזוי האָבען אונזערע עלטערן געפיהרט פּאָליטיק (היסטאָרישע באַמערקונגען)', אידישע וואָכנבלאַט 1-2 (תר"ע), עמ' 1-2.
- על אדמו"רי החסידים במלחמת רוסיה ונפוליאון.
53. שמעון דובנאָוו, 'דער ערשטער קאמף פֿון השכלה קעגן חסידות (וועגן אַ כתב-יד פֿון יאָר 1816)', יוואָ בלעטער 1 (1931), עמ' 4-8.
- המאבק הראשון בין ההשכלה לחסידות. על מאמר זה הגיב ישראל ווינלעז, 'וועגן מחבר פֿון אַנאָנימען כ"י פֿון יאָר 1816', יוואָ בלעטער 3 (1932), עמ' 89-90; יעקב שאַצקי, 'הוספה', יוואָ בלעטער 4 (1932), עמ' 189-190.

54. ישראל וויינלעז, 'אָן אומבאַקאַנטער בריוו וועגן בעש"ט', יוואָ בלעטער 3 (1932), עמ' 41-57. מכתב לא ידוע אודות הבעש"ט.
55. שאול גינזבורג, היסטארישע ווערק: פון אידישען לעבען און שאפען אין צארישען רוסלאנד, ניו יורק תרצ"ב על ר' מנחם מנדל שניאורסון (1866-1789) והשלטונות ברוסיה, עמ' 63-74; על רבי ישראל רוזין ועל בנו בערניו, עמ' 97-120.
56. משה פיינקינד, פרויען-רביים און בעריהמטע פערזעהנליכקייטען אין פוילען, וורשה 1937. 396 עמ'.
על נשים 'אדמו"ריות' ונשים בעלות השפעה בתנועה החסידית בעמ' 20-71: יענטע הנביאה; חיה מצ'רנוביל; הבתולה מלודמיר; פערעלע מקוז'ניץ; רחל מאפטא; חיה שרה מגור; שרה מחנצ'ין ומלכה מטריסק. עוד ראו שם, עמ' 179-188 על תמר'ל ברגסון (סבתא של הפילוסוף הצרפתי אנרי ברגסון) שמימנה צדיקים בראשית המאה התשע עשרה. וראו שם על ר' לייב שרה'ס, עמ' 354-350.
57. וואָלף ראָבינאוויטש, 'צו דער געשיכטע פֿון קאַרלינער חסידות', היסטאָרישע שריפטן פֿון יוואָ 2 (1937), עמ' 152-179.
היסטוריה של חסידות קרלין.
58. עמנואל רינגעלבלום, 'חסידות און השפלה אין וורשה אין 18טן י"ה', יוואָ בלעטער 13 (1938), עמ' 132-124.
חסידות והשכלה בוורשה.
59. רפאל מאהלער, דער קאַמף צווישן השפלה און חסידות אין גאַליציע: אין דער ערשטער העלפט פֿון 19טן יאָרהונדערט, ניו יורק 1942. 254 עמ'.
המאבק בין ההשכלה לחסידות בגליציה. ביקורת על ספר זה: יעקב שאַצקי, 'ד"ר רפאל מאהלער, דער קאַמף צווישן השפלה און חסידות אין גאַליציע אין דער ערשטער העלפט פֿון 19טן יאָרהונדערט', יוואָ בלעטער 19 (1942), עמ' 99-110. תורגם, עובד והורחב לעברית: החסידות וההשכלה בגליציה ובפולין הקונגרסאית במחצית הראשונה של המאה התשע-עשרה: היסודות הסוציאליים והמדיניים, מרחביה 1961. 519 עמ'. (הוספו נספחים, תעודות על תנועת החסידות: עמ' 395-471: תעודות בגרמנית מארכיון המדינה בלבוב; עמ' 473-508: תעודות בפולנית משלשה ארכיוני מדינה בוורשה). תורגם לאנגלית: Raphael Mahler, *Hasidism and the Jewish Enlightenment: Their Confrontation in Galicia and Poland in the First Half of the Nineteenth Century*, translated from the Yiddish by Eugene Orenstein, translates from the Hebrew by Aaron Klein and Jenny Machlowitz Klein. 411 עמ'. ביקורת על ספר זה ועל שיטתו של מאהלר: יעקב כ"ץ, 'היסטוריה יהודית באספקלריה מארכסיסטית-ציונית', בתוך: הנ"ל, לאומיות יהודית – מסות ומחקרים, ירושלים תשל"ט, עמ' 243-251.
60. ישראל צינבערג, די געשיכטע פון דער ליטעראַטור ביי יידן, באנד 7ב: חסידות און אויפקלערונג 1780-1820, ניו יורק 1943. 331 עמ'.
- עיוני היסטוריה והגות. יצא שוב בבואנוס איירס ב-1968 (כרך שמיני מתוך סדרה בעלת 10 כרכים). פרק ראשון: רקע לחסידות – שבתאות ופרנקאויזם. פרק שני – הבעש"ט. פרק שלישי – המגיד ממזריטש והגותו (הצמצום ותורת הבריאה, הצדיק) וראשית ההתנגדות. פרק רביעי – תפיסת הצדיק בהגותו של ר' אלימלך מליז'נסק; הגותו של רש"י מליאדי: אימננטיות וטרנסצנדנטיות אלוהית, מטרת הבריאה, לימוד תורה, שלושת הלבושים, אהבה ויראה, היחס ללימודי חול ויחסו למעמד הצדיק. פרק חמישי – עוד מתלמידי המגיד בהדגשה על ר' לוי יצחק מברדיצ'ב; ר' נחמן מברסלב; ההתנגדות לחסידות. פרק שישי – סיפורי מעשיות כסוגה ספרותית מודרנית. פרק שביעי – נפוליאון ושאלת היהודים. פרק שמיני – ספרות ההשכלה. פרק תשיעי – כתיבה משכילית אנטי חסידית. נספח 2 – על הספר שבחי הבעש"ט בידיש. תורגם לעברית, ישראל צינבערג, תולדות ספרות ישראל, כרך חמישי: השכלת

ברלין, חסידות והשכלה, תרגמו ש"ז אריאל ואחרים, תל אביב ומרחביה 1959. המהדורה העברית קצרה מן המהדורה ביידיש ואינה כוללת את כל הנאמר ביידיש.

61. אהרן פעטשעניק, '200 יאר חסידים, שריפטן: אַנטאַלאָגיע פון די אוצרות פון אַלטן און נייעם אידנטום, שנה שנייה, גיליון 16-17 (1943), עמ' 85-92.

תיאור קצר של התפתחות החסידות.

62. אברהם יהושע העשל, 'די מזרח-איראָפּעישע תקופה אין דער יידישער געשיכטע', יוואָ בלעטער 25 (1945), עמ' 163-183.

התייחסות לחסידות בשלש העמודים האחרונים של המאמר. יצא לאור מכן בשינויים כספרון בשם: דער מזרח-איראָפּעישער ייד, ניו יורק 1946. עמ' 45. ראו עיול מס' 96. ותורגם לעברית ע"פ המהדורה האנגלית המורחבת (*The Earth is the Lord's, New* York 1966) בשם: שמים על ארץ: על החיים הפנימיים של היהודי במזרח אירופה, תרגם פינחס פלאי, ירושלים תשל"ו. 90 עמ'.

63. לעאָ פינקלשטיין, מגילת פּוילן: תורה, חסידות און שטייגער-קולטור אין יידישן פּוילן, בואנוס איירס 1947. 346 עמ'.

על חסידות פּוילן בעמ' 115-201.

64. מנשה אונגער, 'ווער איז געווען דער רבי פון ר' ישראל בעל שם טוב?', דער טאָג (1.5.1949), עמ' 2. על מורו של הבעש"ט.

65. מנשה אונגער, 'א קבלה-ספר, וואָס האָט זיך געפונען ביים בעל-שם-טוב, רופט אַרויס אַ שאַרפען ויכוח אין דער חסידישער וועלט', דער טאָג (8.5.1949), עמ' 10. על ספר קבלי שהיה לפני הבעש"ט.

66. מנשה אונגער, 'האָט דער באַרדיטשעווער צדיק געוואוסט, אַז ס'ספר וואָס דער בעל שם טוב האָט געהאַט איז געשריבען געוואָרען פון אַן אַנהענגער פון שבת צבי?', דער טאָג (15.5.1949), עמ' 2. שאלת מודעותו של ר' לוי יצחק מברדיצ'ב לספרות שבתאית שהייתה באמתחתו של הבעש"ט.

67. מנשה אונגער, פשיסכע און קאַצק, בואנוס איירס 1949, 301 עמ'.

המחלוקת בין היהודי הקדוש לחוזה מלובלין; על ר' בונם מפשיסחה, ר' מנחם מנדל מקוצק, ר' יצחק מאיר מגור והרבי מאיז'ביצה. מאמרים בעלי מיקוד היסטורי יותר מאשר ביוגרפי, כאשר עיקר הדיון עוסק בדמותו ופועלו של ר' מנחם מנדל מקוצק וכל השאר נספחים אליו.

68. נחמן שמן, לובלין: שטאַט פון תורה, רבנות און חסידות. טורונטו 1951. 541 עמ'.

על חסידות פּוילן עמ' 138-178; וראו עיול מס' 132.

69. אברהם יהושע העשל, 'אומבאַקאַנטע דאַקומענטן צו דער געשיכטע פֿון חסידות', יוואָ בלעטער 36 (1952), עמ' 113-135.

על חומרים חסידיים מגוונים: כתובות מכתבים ודרשות. הצגת מקורות שנאספו על ידי א"י השל מטעם יו"א במפעל להצלת חומרים חסידיים לאחר השואה.

70. יעקב שאצקי, געשיכטע פון יידן אין וואַרשע, ג, ניו יורק 1953.

על החסידות בוורשה בעמ' 371-351.

71. 'י [יעקב] שאצקי, 'א בריוו פון ניו-יאָרק פון אַ וואַרשעווער חסיד (1866)', 'יווָאָ בלעטער 38 (1954), עמ' 342-340.

מכתב מחסיד גור שהיגר לניו-יורק לאשתו בוורשה, המלמד על היחס שלו לצדיקים לאחר שטעם את טעם החירות של ארה"ב.

72. אברהם ביק, 'עטאָפן פון חסידים אין וואַרשע (מאַטעריאַלן צו דער געשיכטע פון חסידות אין פּוילן)', פּנאָס וואַרשע, א, בואנוס איירס 1955, עמ' 186-179.
על חסידות פולין בכלל ובוורשה בפרט.

73. מנשה אונגער, די חסידישע וועלט: געשיכטע פון חסידישע הויפן אין פולן און גאליציע, ניו יורק 1955. 352 עמ'.

על ר' אלימלך מליז'נסק, המגיד מקוד'ניץ, החוזה מלובלין, ר' מנדל מרימינוב, ר' נפתלי מרופשיץ, רבי הירש מזידיצ'וב. ראו עוד עיול מס' 104.

74. נחמן הובערמאַן, 'חסידים און חסידות אין בעסאַראַביע', 'יווָאָ בלעטער 39 (1955), עמ' 282-278.
חסידות וחסידים בבסרביה (כיום בעיקר מולדובה ומיעוט באוקראינה).

75. ישעיה טרונק, 'אַן אומבאַקאַנטער דאַקומענט וועגן דעם קאַמף אין די קהילות פון לעמבערגער סביבה, -1758 1735', 'יווָאָ בלעטער 40 (1956), עמ' 224-221.
המחלוקת נגד החסידות בראשיתה במחוז לבוב.

76. שמואל שחריה, 'חסידות ביי אידן און ביי גוים', אונזער וועג (מאי 1960), עמ' 9-10; (יוני 1960), עמ' 12-11.

השוואה בין החסידות לפייטיזם (Pietism) וההתייחסות לתולדות חייו של הבעש"ט ומעמדו. באוסף גרשם שלום, הספריה הלאומית בירושלים, יש העתק של המאמר בתוספת הערותיו של שלום (Sch 245.4).

77. משה-חיים אַדלער, 'חסידות און מתנגדות', דווקא 12, 45 (1961), עמ' 94-90.
חסידות והתנגדות.

78. חיים ליבערמאַן, 'ווי אזוי "פארשט" מען ביי אונז חסידות', אידישער קעמפער (ראש השנה תשכ"ט), עמ' 53-46.

דיון וביקורת על המתודולוגיה של חקר החסידות באקדמיה. גרסה עברית של מאמר זה הופיעה בספרו אהל רח"ל, א, ניו יורק תש"מ, עמ' 1-49.

79. נחמן שמן, באציונג צו דער פרוי, ב, בואנוס איירס תשכ"ט.
על מעמד האישה בחסידות, עמ' 328-338.

80. חיים ליבערמאן, אהל רח"ל, ב, ניו יורק תשמ"א. 568 עמ'.

עמ' 1-200 אוסף מחקרים בחסידות, שחלקם הופיעו בכמות קודמות ונאספו כאן יחד:

1. 'צו דער פראגע וועגן דער באציונג פון חסידות צו יידיש', עמ' 1-16. תורגם לעברית בספרו אהל רח"ל, ג, ניו יורק תשמ"ד, עמ' 1-31.
2. 'לעגענדע און אמת וועגן די חסידישע דרוקערייען', עמ' 17-160. תורגם לעברית שם, עמ' 14-309. וראו עיול מס' 166.
3. 'ר' נחמן בראצלאווער און די אומאנער משכילים', עמ' 161-197. תורגם לעברית שם, עמ' 310-338.
4. 'א פאלגיאט פון ר' נחמן בראצלאווער'ס א מעשה', עמ' 198. תורגם לעברית שם, עמ' 339.
5. 'דער סדר פון ר' לוי יצחק בארדיטשעווער'ס רבנות', עמ' 199-200. הופיע בעברית: אהל רח"ל, א, עמ' 66-68.

81. הצילנו נא, ברוקלין [תשנ"ד]. 32 עמ'.

אודות פעילותם של חסידי סאטמר בתימן. נכתב מטעם 'הוועד להצלת יהודי תימן' של חסידי סאטמר.

ד. מחקרי הגות-חסידית ועיונים פרשניים

82. א. [אברהם] פרומקין, ר' ישראל בעל שם טוב: דער גרינדער פון חסידים: זיין לעבען, טהעטיגקייט, און פילאזאפיע, ניו יארק 1903. 40 עמ'.

על הגותו של הבעש"ט בעמ' 27-33. ראו עיול מס' 115.

83. הלל צייטלין, 'בריוועלעך פון בערלין חסיד', די ניי-צייט, חוברת 1 (1907), עמ' 14-18.

כתיבה סיפורית מליצית כנגד תנועת ההשכלה, דרך עיניו של חסיד ש"נפל ברשת" ההשכלה. בסוף המאמר כתוב שיופיע המשך ואולם לא ידוע על המשך שכזה.

84. הלל צייטלין, 'רבי נחמן (זיינע געדאנקען און טרוימען)', די ניי-צייט, חוברת 1, 1907, עמ' 32-40; חוברת 3, [1908], עמ' 38-52)

הגותו של ר' נחמן מברסלב: הניגון, חכמת הזמר, הכיסופים, הצדיק, סודות, תאוות, כוח המדמה, קושיות כנגד ה' ועוד. ישנן מקבילות לספרו העברי: הלל צייטלין רבי נחמן מברסלב: חייו ותורתו, וורשה תר"ע. 47 עמ' (יצא שוב: על גבול שני עולמות, תל אביב תשל"ו, עמ' 294-363), ואולם השינויים רבים על הדמיון.

85. הלל צייטלין, שריפטען, ווארשא תר"ע. 163 עמ'.

על השכינה בקבלה ובחסידות בעמ' 30-37. על ר' נחמן מברסלב, עמ' 46-75.

86. הלל צייטלין, הלל צייטלין'ס בלעטלעך 1 (תרע"ח), 42 עמ'.

'דער זין פון די וועלט-געשעהנישען אינ'ם ליכט פון חב"ד', עמ' 5-11. על 'משפט' 'צדקה' ו'שלום' בויקה ל'קליפת נוגה' על פי הגות חב"ד (הופיע שוב בתוך ספרו של צייטלין, חסידות, ראו עיול מס' 88); 'חסידות', עמ' 40-42 (אמרות וליקוטים ביידיש: 'הטיפש', 'מרביו של ר' אהרן מקרלין', 'עצבות ושמחה', 'עצבות ומרירות', 'יעלו שמים - ידרו תהומות', 'מחידושי הרי"מ')

87. שמואל צבי זעצער, רב ישראל בעל-שם-טוב: זיין לעבען, לעהרע, און ווירקען, ניו יורק 1919.

שני כרכים. כרך א מונה 251 עמ' ומחולק לשלשה חלקים: חלק א – ביוגרפיה, חלק ב - מעשיות וחלק ג - גאט, מענטש און וועלט' – מחקרי הגות: שיטתו המטאפיסית של הבעש"ט, המוניזם של שפינוזה והדואליזם היהודי, הפנתאיזם של הבעש"ט ומקבילות בין הפנתאיזם של שפינוזה והבעש"ט.

כרך ב מונה 228 עמ': נושאים שונים בהגותו של הבעש"ט: שיטתו בעבודת ה', אמונה ובטחון, ענוה, תפילה, דבקות, מעמד הצדיק. ביוגרפיה ומעשיות מתקופת חייו האחרונה של הבעש"ט ותיאור מותו. וראו עיול מס' 116.

88. הלל צייטלין, חסידות, וורשה 1922, 165 עמ'.

עיוני הגות. שונה מספרו העברי, החסידות: לשיטותיה ולזרמיה, וורשה תר"ע, 58 עמ'. כפי שכותב צייטלין בהקדמה לספרו בידיש: 'אין דעם ביכעל "חסידות"... וואָס האָט, אַגב, קיין געמיינזאַמעס ניט מיט מיין העברייזשען ביכעל "החסידות"'. (תרגום: 'בספר הזה "חסידות"... שדרך אגב אין לו שום דבר מן המשותף עם ספרי העברי "החסידות"'). ביקורת על ספר זה: שמאול ניגער, 'הלל צייטלין: חסידות', ביכער וועלט (וורשה), (ספטמבר-אוקטובר 1923), עמ' 374-377. חלקים מן הספר פורסמו שוב בבמות שונות כמו הלל צייטלין, 'דאָס אידישע פּאָלק אַלס "דאָס האַרץ פּון דער וועלט"', שריפטן, שנה ראשונה, גיליון 10 (1943), עמ' 117-113.

89. זלמן רייזען, פֿון מענדעלסאָן ביז מענדעלע: האַנטבוך פֿאַר דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער השפּלה-ליטעראַטור, וורשה 1923.

בעמ' 107-124 עיונים בסיפוריו של ר' נחמן מברסלב.

90. בעריש ווייס, 'חסידישע פֿילאָסאָפֿיע, שטעגן: צייטשריפט פֿאַר ליטעראַטור קונסט און קריטיק' 1, 3 (ינואר 1933), עמ' 7-8.

עיוני הגות.

91. הלל צייטלין, 'חנוכה אינ'ם ליכט פון קבלה און חסידות', חנוכה בוך, בעריכת יהודה יפת, וורשה תרצ"ט, עמ' 38-34.

על חנוכה בחסידות.

92. מאיר ווינער, צו דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור: אין 19טן יאָרהונדערט (עטיודן און מאַטעריאַלן), קייב 1940. 454 עמ'.

עיונים פרשניים בסיפורי מעשיות של ר' נחמן מברסלב בעמ', 22-26. מהדורה מורחבת ויותר נפוצה יצאה בניו יורק בשני כרכים: צו דער געשיכטע פֿון דער ייִדישער ליטעראַטור אין 19טן יאָרהונדערט (עטיודן און מאַטעריאַלן), ניו יורק 1945-1946. כרך א: 361 עמ'; כרך ב: 378 עמ'. עוד ראו שם בכרך א, עיונים היסטוריים על חסידות והשכלה, עמ' 29-33; על סיפורי מעשיות של ר' נחמן ראו שם, עמ' 33-38; על רדיפת החסידים את המשכילים ראו שם, עמ' 316-319.

93. ה. [הלל] צ. [צייטלין], 'דאָס געבעט פונעם 'מליץ יושר'', שריפטן, שנה ראשונה, גיליון 12 (1943), עמ' 286-284.

על אהבת ישראל של ר' לוי יצחק מברדיצ'ב.

94. ג. ב. 'חסידים און חסידים', שריפטן, שנה שנייה, גיליון 16-17 (1943), עמ' 92-100.

עיוני הגות על התלהבות אהבה ודבקות, יחס החסידות לעם ישראל ולאָרץ ישראל ועל הסגנון השירי והפיוטי שבהווי החיים החסדי.

95. אברהם בייק, חסידות-מאָטיוון: אין דער יידיש ליטעראַטור און אין לעבן, ניו יורק 1944. 109 עמ'.
- אנתולוגיה של שירים ובלאדות של משוררים רבים, בעלי מוטיבים חסידיים. עם זאת, בחלק הראשון של הספר מעמ' 7-32 דן המחבר בפילוסופיה ובפסיכולוגיה החסידית. בעמ' 51-56 דיון בחסידות ובמשיחיות (הופיע שוב: 'חסידות און דער משיח-טרוים', שריפטן, שנה רביעית, גיליון 41-42 [1945], עמ' 229-233) ובעמ' 59-64 דיון במוטיב הסוציאליסטי בחסידות (הופיע שוב: 'דער סאָציאַלער מאָטיוו אין חסידות', שריפטן, שנה רביעית, גיליון 41-42 [1945], עמ' 224-228).
96. אברהם יהושע העשל, דער מזרח-אייראָפּעישער ייד, ניו יורק 1946. 45 עמ'.
- ראו עיול מס' 6062. א"י השל מציע תזה ייחודית המנסה לעמוד על התפתחות החסידות דווקא באירופה. השל טוען, באופן מקורי ומפתיע, כי החסידות היא תולדה של הלמדנות האשכנזית שהחלה עוד מימי בעלי התוספות.
97. מנשה אונגער, חסידות און לעבן, ניו יורק 1946. 222 עמ'.
- עיוני הגות והיסטוריה עמ' 11-160. מחקרים על: חסידות ותפילה, חסידות וצדקה, צדיק ועדה, ירידת הצדיק, יחסה של החסידות לנשים, יחסה לבעלי מלאכה ויחסה לפשוטי העם. המאבק בין חסידות להשכלה ובין חסידיים למתנגדים. ראו עיול מס' 129.
98. אברהם בייק, 'פסיכאָלאָגיע פון חסידות', שריפטן, שנה שישיית, גיליון 63-64 (1947), עמ' 144-145.
- פסיכולוגיה של החסידות
99. בנימין מיניץ, 'דער רבי ר' שמחה בונם פון פשיסכע: שיטה און געדאַנקען-גאַנג', שריפטן, שנה שישיית, גיליון 63-64 (1947), עמ' 146-152.
- על הגותו של ר' שמחה בונם מפשיסכה. כולל נספח של אמרות ומשלים.
100. אברהם בייק, 'ר' שניאור זלמן און זיין סאָציאַלע עטיק', שנה שביעית, גיליון 79-80 (1948), עמ' 287-293.
101. הלל צייטלין, 'משיח-בענקשאפאט אין די אָנהייבן פון דער חסידישער באוועגונג', שריפטן, שנה שביעית, גיליון 77-78 (1948), עמ' 174-176.
- משיחיות בראשית החסידות.²²
102. אהרן צייטלין, 'חב"ד', ליטע בוך, ניו יורק 1951, עמ' 589-599.
- הגות חב"ד. הופיע בשנית תחת הכותרת 'די שיטה פון חב"ד', דווקא 12, 45 (1961), עמ' 81-89. ובשלישית בספרו, ליטערארישע און פילאסאפישע עסייען, ניו יורק 1980, עמ' 222-233. ראו עיול מס' 113.
103. הלל צייטלין, 'ר' נחמן בראַסלאָווער: דער זעער פון פּאָדאָליע, ניו יורק 1952. 300 עמ'.
- ביוגרפיה של ר' נחמן מברסלב ומעשיות בתוספת שלשה פרקי מחקר הגות בהשוואה לחסידויות אחרות: פרק 26 – על 'סיפורי מעשיות', פרק 27 – יסודות ייחודיים בתפיסת העולם של ר' נחמן ופרק 28 – משיח ואורו של משיח בשיטתו של ר' נחמן. יצא לאור לראשונה בעיתון היומי בוורשה 'דער מאָמענט' בסדרת המשכים (ובדילוגים) תחת השם, 'דער גרויסער זעער פון פּאָדאָליע און זיין חבריא' החל מ-30 בספטמבר, 1932 ועד 30 ביוני, 1933. בסוף הספר יש שני עמודים של מפתחות לשמות אישים המוזכרים בספר, רובם צדיקים חסידיים. בראשית הספר מאמר פתיחה של אהרן צייטלין על אביו 'הלל צייטלינס לעבן און שאַפן'. יצא שוב בחיפה
-
- ²² סביר להניח כי מאמר זה המופיע לאחר מותו של צייטלין מבוסס על פרסום קודם, בדומה לפרסומים אחרים שלו בשריפטן, ראו לדוגמה עיול מס' 125.

תשל"ה ללא מאמר הפתיחה. פרק 28 יצא בעברית, אורו של משיח בתורת הברסלבי, וורשה תרצ"ו, ויצא שוב בשניוניים והשמטות, על גבול שני עולמות, תל אביב תשל"ו, עמ' 326-363).

104. מנשה אונגער, די חסידישע וועלט: געשיכטע פון חסידישע הויפן אין פולן און גאליציע, ניו יורק 1955, 352 עמ'.

מעט מחקר הגותי כמו תפיסת הצדיק של ר' אלימלך מליז'נסק, עמ' 36-42 ושיטתו החסידית של המגיד מקוז'ניץ, עמ' 90. וראו עיול מס' 73.

105. הלל צייטלין, אריינפיר אין חסידות און דער וועג פון חב"ד, ניו יורק 1957. 288 עמ'.
הגות ומושגים חסידיים עיוניים, עמ' 11-32; ביוגרפיה של ר' שניאור זלמן מליאדי, מייסד חסידות חב"ד, עמ' 35-181 (תוספת של בנו אהרון צייטלין, שם, עמ' 176-181). הגותה של חסידות חב"ד, עמ' 185-234 (חלק זה יצא לאור כחוברת בפני עצמה, שמועסען איבער דער חב"דישער וועלט בענעהמונג: ערשטער טהייל, וורשה תרצ"ח. 59 עמ'. תורגם לעברית ע"י טוביה פרשל והתפרסם ב"ה הלל צייטלין, על גבול שני עולמות, תל אביב תשל"ו, עמ' 257-293); בסופו של הספר בעמ' 237-288, פרק ספרותי על החסידות ונספחים קצרים. הספר מבוסס על מאמרים שפרסם בעיתון היומי בוורשה 'דער מאַמענט' בסדרת המשכים (ובדילוגים) תחת השם 'דער אלטער רבי' החל מא' חשוון תרע"ג (שנה ג, גיליון 222) ועד י"ח ניסן תרע"ג (שנה ד, גיליון 86).

106. חיים ליבערמאן,²³ דער רבי און דער שטן: סאַטמאַר און די נטורי קרתא אין זייער מלחמה אויף מדינת ישראל, ניו יורק תשי"ט 1959. 132 עמ'.

פולמוס עם שיטתם האנטי-ציונית של חסידי סאטמר ושל נטורי קרתא. מהדורה מורחבת. יצא לראשונה בקיצור (52 עמ') בשנת 1958.

107. שלמה סוסקאוויטש, 'די חסידישע וועלט-אַנשווינג', דווקא 12, 45 (1961), עמ' 1-16.
הגות חסידית כללית: פסיכולוגיזציה בחסידות, פנתאיזם חסידי, מאגיה בחסידות, הייחודיות שבחסידות.

108. מנשה אונגער, ר' ישראל בעל-שם-טוב, ניו יורק 1963. 425 עמ'.
הגות חסידית עמ' 255-316: דיונים בעניינים הבאים: אהבת ישראל, עצבות ושמחה, ניגון וריקוד, ענווה וגאווה, מחשבה ותפילה, תענית ותשובה. וראו עיול מס' 138.

109. נפתלי האראוויץ, חסידות און עטיק: תורות און טיפזיניקע געדאנקען פון צדיקים ואנשי מעשה וועגען מידות טובות און עטישע אויפפירונגען, ניו יורק תשכ"ה. קסד עמ'.
אתיקה וחסידית, הגות, מידות ומוסר.

110. שמואל ראָזשאַנסקי (עורך), ר' נחמן בראַצלעווער, סיפורי-מעשיות: פֿראַגמענטן פֿון פֿאַרשאַרבעטן צו דער כאַראַקטעריסטיק און זכרונות, בואנוס איירס 1967.

לאחר סיפורי מעשיות של ר' נחמן מברסלב יש אוסף של מאמרים ושרירים (שהופיעו בעבר בכמות שונות) אודות ר' נחמן. כותבי המאמרים הינם: אהרן צייטלין (מתוך גלאָבוס 18, וורשה 1933); ש. [שמואל] צ. [צבי] זעצער (מתוך ספרו, די נסיעה פון רבי נחמן בראסלאווער קיין ארץ-ישראל, ניו יורק 1928, עמ' 25-29); שמעון דובנאָוו (מתוך ספרו געשיכטע פֿון חסידיזם), הלל צייטלין

²³ יש להבחין בין חיים ליברמן, הספרן הראשי לשעבר של חסידות חב"ד, ניו יורק, שהוזכר עד כה ובין המחבר דנן (1890-1963) שהיה סופר יידיש וראו עליו בקצרה: <http://yiddish2.forward.com/node/2991>.

(מתוך ספרו ר' נחמן בראַסלאָווער, ראו עיול מס' 103) שמואל ניגער (מתוך ספרו, ראו עיול מס' 121), יעפים ישרוין (ראו עיול מס' 168). בראש הספר, עמ' 9-20, מופיעים דברי הקדמה ומאמר מאת שמואל ראָזשאַנסקי העוסק בסוגה הספרותית של ר' נחמן.

111. אברהם יהושע העשל, קאַצק אין געראַנגל פאַר אמתדיקייט, תל אביב 1973. שני כרכים, 694 עמ'.

מונוגרפיה מרשימה על ר' מנחם מנדל מקוצק, שיטתו והגותו. שני הכרכים מהווים למעשה שלוש חטיבות שונות: פרקים א-ח – השוואה בין הגותו של ר' מנחם מנדל מקוצק לבין הגותו של הבעש"ט; פרקים ט-יד – השוואה בין הגותו של ר' מנחם מנדל מקוצק לבין הגותו של מורו 'החווה מלובין', ר' יעקב יצחק הורוביץ; פרקים טו-יח – והשוואה בין הגותו של ר' מנחם מנדל מקוצק לבין הגותו של תלמידו שפרש ממנו ר' מרדכי יוסף ליינר מאיז'ביצה בעל 'מי השילוח'. החטיבה הראשונה תורגמה לעברית: קוצק במאבק למען חיי אמת, בעריכת דרור בונדי, תרגמו דניאל רייזר ואיתאל בארי, ירושלים תשע"ה.

112. מכתב הסברה, [ברוקלין] תשל"ז. 31 עמ'

פולמוס כלפי יחסו של הרבי מלובינין (ר' מנחם מנדל שניאורסון) למדינת ישראל. חוברת זו יצאה מטעם 'קהל יטב לב רסאטמאר' והיא מבטאת את העמדה של חסידי סאטמר בסכסוך בינם לבין חסידות חב"ד בשאלת היחס הדתי לישות מדינית יהודית בארץ ישראל.

113. אהרן צייטלין, ליטעראַרישע און פילאָסאָפֿישע עסייען, ניו יורק 1980, עמ' 207-291.

אסופה של מחקרי אהרן צייטלין מתאריכים שונים. מחקר היסטורי והגותי של שיטות וזרמים שונים בחסידות: ר' לוי יצחק מברדיצ'ב, עמ' 207-214 (1950); חסידות קרלין, עמ' 215-222 (1950); חסידות חב"ד, עמ' 222-233 (ראו עיול מס' 102); שלושה מאמרים על ר' נחמן מברסלב, עמ' 233-253 (1933, 1950, 1950); ר' אלימלך מליז'נסק, עמ' 254-261 (1950); המגיד מקוז'ניץ, עמ' 262-269 (1950); החווה מלובלין, עמ' 269-277 (1950); תלמידיו של הבעש"ט, עמ' 277-284 (1950); היהודי הקדוש, עמ' 285-291 (1950).

114. העשיל קלעפֿיש, אויף היסטאָרישע וועגן: אַשפּנז און ייִדיש מזרח-אייראָפּע: עסייען, ירושלים תשנ"ג, עמ' 375-465.

כולל שישה מאמרים הנוגעים לחקר ההגות החסידית במשנתם של ר' נחמן מקוסוב, ר' נחמן מברסלב, ר' יהושע השל מאפטא, ר' אורי מסטרליסק, ר' נפתלי מרופשיץ ור' קלונימוס קלמיש שפירא מפיאסצנה:

1. 'ווירקלעכקייט און סימבאָל ביי ר' נחמן קאַסעווער', עמ' 375-389.
2. 'אונזער דור לייננט ר' נחמן בראַצלאָווערס מעשהס', עמ' 390-405.
3. 'מיטן פאַרגרעסער גלאַז פון ר' יהושע העשיל', עמ' 406-420.
4. 'מיט די אַרעמע פון ר' אורי סטרעליסקער', עמ' 421-435.
5. 'צווישן תמימות און פקחות: ר' נפתלי ראָפשיצער', עמ' 436-448.
6. 'דער לעצטער אויסגעשריי פון פיאָסעטשנער רבי', עמ' 449-463.

ה. ביוגרפיות, מונוגרפיות וסיפורי מעשיות

115. א. [אברהם] פרומקין, ר' ישראל בעל שם טוב: דער גרינדער פון חסידים: זיין לעבען, טהעטיגקייט, און פילאָזאָפֿיע, ניו יאָרק 1903. 40 עמ'.

על הבעל שם טוב. וראו עיול מס' 82.

116. שמואל צבי זעצער, רב ישראל בעל-שם-טוב: זיין לעבען, לעהרע, און ווירקען, ניו יורק 1919.

שני כרכים. כרך א, 251 עמ'; כרך ב, 228 עמ'. מעשיות וביוגרפיה של הבעש"ט. כרך א: ילדותו של הבעש"ט, התגלותו ופועלו; כרך ב: מתקופת חייו האחרונה של הבעש"ט. וראו עיול מס' 87.

117. יצחק אבן, פְּנֵי רבינו'ס הויף: זכרונות און מעשיות, געזעהען, געהערט און נאָכדערצעהלט, ניו יורק 1922. 270 עמ'.

על חסידות רז"ן וסדיגורה. תרגומים לעברית: בחצר פנימה: זכרונות וסיפורי מעשה, א-ב, תרגם: א' רובינשטיין, עריכה: מ' מוריה, תל אביב תשנ"ב; פונ'ם רבי'נס הויף: מחצר הרבי, זכרונות וסיפורים מחצרות רז"ן-סדיגורה, תרגם וערך: אברהם יעקב זילברשלג, תל אביב תשנ"ג. על תרגומים אלו ואמינותם ראה דוד אסף, 'פרשת בערניו מליאובה ומחלוקת צאנו-סדיגורה: ביבליוגרפיה מוערת', מחקרי ירושלים במחשבת ישראל כג (תשע"א), עמ' 443.

118. מוריס אינדרטיץ, אין די געצעלטען פון חב"ד: לעגענדעס וועגען דעם חסידישען רבי'ן שניאור זלמן מליאדי, שיקגו 1927. 252 עמ'.

מעשיות אודות ר' שניאור זלמן מליאדי, מייסד חסידות חב"ד.

119. יעקב צבי [יאַסקאָוויטש], רבי לוי יצחק בערדיטשעווער: לויט ווי עס דערצעהלט די מסורה דורכן מויל פונ'ם פאָלק, לודז תרפ"ט. 159 עמ'.

ביוגרפיה, תורות ומעשיות על ר' לוי יצחק מברדיצ'ב, וראו להלן עיול 152.

120. דוד ליב מעקלער, פון רבינו'ס הויף (פון טשערנאָביל ביז טאַלנע), ניו יורק 1931. 283 עמ', על חסידות צ'רנוביל. על הבתולה מלודמיר ראו שם, עמ' 209-245. כרך ב, עמ' 288, על חסידות טולנה.

121. שמואל ניגער, ר' נחמן בראסלאווער: און זיינע "סיפורי מעשיות", דברי הקדמה למחזה של יונה ספיוואַק, ר' נחמן בראסלאווער: אין געשטאַלט פון זיין 'מעשה מיט די זיבן בעטלערס', ווילנה 1932. 81 עמ'.

חיבור זה מכיל בנוסף לחקר הביוגרפיה וסיפורי המעשיות של ר' נחמן, דיונים יותר כלליים בויקה שבין חסידות ליידש, בין חסידות לאמנות ובין חסידות לעממיות.²⁴ תמצית דבריו התפרסמו במאמר: ש' ניגער, ר' נחמן בראסלאווער און זיינע סיפורי-מעשיות, דווקא 12, 45 (1961), עמ' 95-110.

122. א. [אברהם] זילבערשטיין, ר' ישראל בעל שם טוב, באָדן 1, 2 (1934), עמ' 67-80.

על הבעל שם טוב. ביקורת על תרגום הספר 'צוואת הריב"ש' לידיש מאת שמואל צבי זעצער: די צוואה פון בעל שם: מיט א קליינער איינלייטונג און א שילדערונג וועגן בעל שם הסתלקות, אידיש ש. צ. זעצער, ניו יורק 1934. (תרגומו של זעצער יצא לאור בשתי חוברות: ינואר 1934; פברואר 1934).

123. משה פיינקינד, גוטע יודען אין פוילען, וורשה 1936. 400 עמ'.

מונוגרפיות על צדיקי פולין על פי הסדר הבא (שאינו כרונולוגי): ר' מנחם מנדל מקוצק; ר' יצחק מאיר מגור; ר' יהודה אריה לייב מגור; שושלת אלכסנדר; ר' חנוך הניך מאלכסנדר (שייך לשושלת גור); ר' אברהם מסוכצ'וב; ר' דוד מללוב; ר' דב בעריש מביאלה; שושלת רדומסק; ר' ישראל מרוז'ין; ר' חנניא ליפא מיזלס מאפטא; ר' מאיר שפירא; ר' זאב וולף מסטריקוב; ר' אפרים פישל מסטריקוב; החוזה מלובלין; ר' אלימלך מליז'נסק; ר' ד"ר חיים דוד (בערנארד) מז'לושין; ר' ישראל הינוקא מסטולין; ר' יחזקאל מקוזמיר; ר' משה ברוקאז' (הרצף) מפיוטרקוב; ר' ישראל המגיד מקוז'ניץ; ר' יעקב אריה הסבא מראדזימין; ר' בונם מפשיסחה; שושלת איזביצה; ר' אברהם יהושע השל מאפטא; ר' אברהם מצ'כנוב; ר' יעקב יצחק מפשיסחה (היהודי הקדוש); ר' חיים שמואל מחנצ'ין; ר' חיים מאיר יחיאל השרף ממוגלניצה; ר' ישראל מצ'ורטקוב; שושלת פשדורז; ר' ישכר בעריש מוולברוז; ר' מאיר יחיאל הלוי מאוסטרובצה; ר' דוד טברסקי מטולנה; ר' יוסף ברוך הלוי מניישטאט (היהודי הטוב מניישטאט);

²⁴ וראו מהדורה יותר מאוחרת: דוד אסף, ברסלב: ביבליוגרפיה מוערת, ירושלים תש"ס, עמ' 154 עיול 631.

ר' יעקב דוד מאמשינוב; ר' מאיר הלוי מאפטא; ר' אברהם מטריסק; ר' נתן דוד משידלובצה; ר' מנחם מנדל מוורקי; ר' לייב שרה'ס; ר' משה חריף מפורמביץ; ר' ירחמיאל מפשיסחה.
אבד מן הספרייה הלאומית בירושלים ואין בנמצא עותק בספריות אוניברסיטאיות בארץ, ואולם עותק סרוק נמצא באתר של היברובוקס בקישור הבא: <http://hebrewbooks.org/pdfpager.aspx?req=52730&pgnum=1>

124. ש' ניסנזאָהן [שמואל יצחק ראטשטיין], צאַנזער חסידות, וורשה תרצ"ח. 252 עמ'.
על חסידות צאנז ועל מייסדה ר' חיים הלברשטם.

125. הלל צייטלין, 'צו דער געשיכטע פון חסידות: די צווי וואַנדער ברידער (דער רבי ר' אלימלך או דער רבי ר' זושא)', היינט יובל בוך, וורשה תרצ"ח, עמ' 280-292.
כתיבה סיפורית בחמשה פרקים על האחים רבי אלימלך מליז'נסק ור' זושא ועל אבא שלהם ר' אליעזר ליפא. הפרק הראשון הופיע שוב בכתב העת שריפטן: אַנטאַלאָגיע פון די אוצרות פון אַלטן און נייעם אידנטום, שנה ראשונה, גיליון 8 (1943), עמ' 268-271, וכל המאמר הופיע שוב שם, שנה עשירית, גיליון 115-117 (1952), עמ' 294-310. עוד על ר' אלעזר ליפא, אביו של ר' אלימלך מליז'נסק, ראו הלל צייטלין, אריינפיר אין חסידות און דער וועג פון חב"ד, ניו יורק 1957, עמ' 242-245 (עיול מס. 105)

126. הערצל אפשאַן, בית ישראל: וויזשניצער רבי'ס הויף, סיגעט-מארמורעש 1939. 254 עמ'.
על חסידות ויז'ניץ.

127. יעקב זיפער, געווען איז א מענטש: פינף מעשיות פונעם לעבן פון ר' ישראל בעל-שם-טוב (דער בעש"ט), מונטריאול תש"א. 167 עמ'.
חמש מעשיות מפותחות על הבעש"ט, המבוססות על מעשיות מתוך הספרים: 'שבחי הבעש"ט' ו'קהל חסידים'.

128. מאָרריס מייער, ר' ישראל בעל שם טוב: היסטאָרישע פאַקטען, מעשיות, לעגענדען, לונדון תש"ב. 243 עמ'.
על הבעל שם טוב.

129. מנשה אונגער, חסידות און לעבן, ניו יורק 1946. 222 עמ'.
ביוגרפיות על דמיות פחות ידועות בעולם החסידי: השרף (ר' אורי) מסטרליק, עמ' 161-166; ר' נטע מחלם, עמ' 167-172; ר' נחום מהורדנה, עמ' 173-178, ר' אברהם מצ'נוב, עמ' 179-185; ד"ר חיים דוד ברנהרד הרבי מזלושין (Działoszyn), עמ' 186-191; ר' משה הברוקאז' (הרצף) מפיטרכוב, עמ' 192-202; ר' בעריש מקרקוב, עמ' 203-209. וראו עיול מס' 9697.

130. ווילי אַראָן, 'אהרן מאַרקוס, דער "דייטש" וואָס איז געוואָרן אַ חסיד', יוואָ בלעטער 29 (1947), עמ' 148-143.
על אהרן מרכוס וספרו הגרמני על החסידות. עוד עליו ראו: ווילי אַראָן, 'אַ ברייטוואויסבייט צווישן מאַקס נאָרדוי און אהרן מאַרקוס', יוואָ בלעטער 42 (1962), עמ' 223-229.

131. אברהם יהושע העשל, ר' פנחס קאַריצער: צו דער געשיכטע פֿונעם ערשטן דור חסידות, יוואָ בלעטער 33 (1949), עמ' 9-48.
ר' פנחס מקוריץ ותקופתו. יצא בעברית: אברהם יהושע השל, 'לתולדות ר' פנחס מקוריץ', עלי ע"ן: מנחת דברים לשלמה זלמן שוקן אחרי מלאות לו שבעים שנה, בעריכת ש"י עגנון, ג' שלום, מ' בובר ואחרים, ירושלים תש"ח-תשי"ב, עמ' 213-244.

132. נחמן שמן, לובלין: שטאַט פון תורה, רבנות און חסידות, טורונטו 1951. 541 עמ'.
- ביוגרפיות של ר' יהודה ליב איגר, עמ' 401-454; ר' צדוק הכהן מלובלין, עמ' 455-486; ר' אברהם איגר, עמ' 487-520. וראו ביקורות על ספר זה: פיליפ פרידמאן, 'לובלין, די שטאַט פון לומדות און חסידות', ייִוואָ בלעטער 36 (1952), עמ' 291-294. וראו עיול מס' 68.
133. ל. [לייב] דייך, פון חסידישן קוואל, בואנוס-אירס תשי"ב. 265 עמ'.
- מעשיות חסידיות. יוסף מנדלסון מעריך בהקדמה שכתב לספר זה, כי אחת האפשרויות למקור הסיפורים הללו, היא תורה שבעל פה ששמע המחבר מן הזקנים החסידים שבסביבת מקום גידולו, בעיירה בפלך קייב. (ראו שם הקדמה, עמ' 6).
134. דער ליובאוויטשער רבי: כבוד אדמו"ר הרב יוסף יצחק שניאורסאהן: א קורצע ביאגראפיה, ניו יורק תשי"ג. 16 עמ'.
- ביוגרפיה על הרב יוסף יצחק שניאורסון, האדמו"ר השישי בשושלת חסידות חב"ד (1880-1950). ללא ציון שם המחבר.
135. מאיר שווארצמאן, דער יידישער פלאם, וויניפג 1958. 566 עמ'.
- על חסידות קודניץ, פשיסחה, קוצק וגור.
136. ש"מ עסטריין [שלמה סוסקאָוויטש], 'די וויכטיקסטע געשטאַלטן אין דער חסידישער באַוועגונג', דווקא 12, 45 (1961), עמ' 17-54.
- ביוגרפיות קצרות בתוספות ציטוטי אמרות ותורות חסידיות (על פי הסדר הבא) של: הבעש"ט; ר' דב בר המגיד ממזריץ; ר' יעקב יוסף מפולנאה; ר' פנחס מקוריץ; ר' מנדל מוויטבסק; ר' אהרון מקרלין; ר' אלימלך מליז'נסק; ר' לוי יצחק מברדיצ'ב; ר' שניאור זלמן מליאדי; ר' יעקב יצחק החוזה מלובלין; ר' אברהם יהושע השל מאפטא; ר' יעקב יצחק היהודי הקדוש; ר' שמחה בונים מפשיסחה; ר' מנחם מנדל מקוצק; ר' נחמן מברסלב.
137. איטע קאַליש, 'אַ רבישע היים אין אַמאָליקן פּוילן', ייִוואָ בלעטער 42 (1962), עמ' 229-242.
- זיכרונות על חצר חסידות וורקה. הופיע באנגלית: Ita Kalish, 'Life in a Hassidic Court in Russian Poland toward the End of the 19th and the Early 20th Centuries', *YIVO Annual of Jewish Studies Science* 13 (1965), pp. 264-278.
138. מנשה אונגער, ר' ישראל בעל-שם-טוב, ניו יורק 1963. 425 עמ'.
- על הבעש"ט. הספר מחולק לארבעה חלקים: חייו ויצירתו של הבעש"ט; תורות ומאמרים; משלים ומעשיות; זמנו והשפעתו.
139. מנשה אונגער, ספר קדושים: רביים אויף קידוש-השם, ניו יורק 1967. 444 עמ'.
- ביוגרפיות קצרות על שישים וחמישה אדמו"רים חסידיים שנרצחו בשואה. הופיע בעברית: אדמו"רים שנספו בשואה, ירושלים תשכ"ט.
140. אַהרן ראָזמאַרין, דער סאַטמאַרער רבי נר"ו: אַן אָפּשאַצונג, ניו יורק תשכ"ז. צו עמ'.
- על האדמו"ר מסאטמר, ר' יואל טייטלבוים. נכתב על ידי חסיד של האדמו"ר.
141. יצחק אבן, פון דער גוט אידישער וועלט, [חמ"ד] תשל"ב. 281 עמ'.
- על 'החווה מלובלין' ר' יעקב יצחק הלוי הורוביץ, ר' ליב שרה'ס ועל תלמידיהם ר' דוד זלאָטעס ור' קלמן מדולינה.

142. ש' ניסנזאָהן [שמואל יצחק ראטשטיין], דאס מלכות/דיגע חסידות, ירושלים תשל"ג. 297 עמ'.
 על חסידות רוזין. יצא לראשונה בוורשה תרצ"ז, בסדרת החבורות 'אין דער וועלט פון חסידות', חוברת 1, 3-6, 8-13.
143. יוסף שיינבערגער, פארגאנגענע וועלטן (עולמות שחרבו): איינצעלנע פונקען פון לעבן און שאפן פון רבינו מרן יואל טייטלבוים זי"ע, ירושלים תשמ"מ.
 על ר' יואל טייטלבוים הרבי מסאטמר. שני כרכים. כרך א: שכ עמ'; כרך ב: רפה עמ'. יצא שנה לאחר מכן בעברית בשם: עולמות שחרבו: פרקים נבחרים מחייו ופעליו של מרן יואל טייטלבוים, ירושלים תשמ"א. הספרים בידיש ובעברית נערכו ביד מנחם מנדל [משי זהב].
144. חיים משה שטאווער, ספר זכרונות פון רבנו מרן ר' יואל טייטלבוים, ברוקלין תשמ"מ. 187 עמ'.
 על ר' יואל טייטלבוים, הרבי מסאטמר שנפטר בתשל"ט.
145. אלחנן יוסף הערצמאן, מלכות סאטמאר: סאטמארער קעניגרייך אין אמעריקע, [ברוקלין] תשמ"א. קכח עמ'.
 מאמרים אודות חסידות סאטמר בארה"ב.
146. [אליעזר זוסיא פאָרטוגאַל] שירים: פון הרה"צ סקולענער רבי'ן שליט"א, ניו יורק תשמ"ב. צה עמ'.
 16 שירים מן האדמו"ר מסקולן, רבי אליעזר זוסיא פורטוגל. עמ' ה-כח. האדמו"ר נפטר בשנת הוצאת הספר – בשנת תשמ"ב.
147. צבי יוסף מיסקי, דערציילונגען, ניו יורק תשמ"ב.
 כרוך יחד עם הספר הקודם (מס' 146). מופיע בעמ' כט-צה. סיפורים שקיבל המחבר במסורת בעל פה. לפני כל סיפור הוא מציין ממי שמע את הסיפור. המחבר הינו חסיד של האדמו"ר מסקולן הנ"ל.
148. צבי יוסף מיסקי, זכרונות פון סקולנער רבי'ן, ברוקלין נ. י. תשמ"ד. קכד עמ'.
 ביוגרפיה וסיפורים על הרבי מסקולן, ר' אליעזר זוסיא פורטוגל. וראו עיול מס' 159. מדובר בחסידות חדשה משושלת בית רוזין שנוסדה על ידי ר' אליעזר זוסיא פורטוגל בשנת 1915. לאחר ששרד את השואה נרדף על ידי השלטון הרוסי בצ'רנוביל ועבר לבוקרשט, רומניה, ואולם לאחר עליית השלטון הקומוניסטי ברומניה, נרדף על פעילותו הדתית ובסופו של דבר נאסר יחד עם בנו בשנת 1959. בשנת 1960 קיבל אשרת יציאה ועבר לארה"ב. היה ידוע בשל לחניו וניגוניו הרבים (ניתן לשמוע מניגוניו בארכיון הצליל של הספרייה הלאומית בירושלים). הלחין את השיר 'תבוא לפניך אנקת אסיר' (תהלים עט, יא) בזמן השואה ברומניה, בסעודת מלווה מלכה שיזמו השלטונות הרומניים (שהצטרפו למעצמות הציר), שנועדה להציג לפני העולם את מצבם הטוב של יהודי רומניה. בכך ניסה הוא לרמוז ליהודי העולם על מצבם האמיתי והקשה של יהודי רומניה. כתב גם שירה, ראו עיול מס' 146.
149. יוסף הלוי, היסטאריש חסידישער צוריקקער: חסידישע פייער אויפן רוסישען אייז, ניו יורק תשנ"א. רל עמ'.
 תיאור ותיעוד 'מסע השורשים' של כמאה חסידי סקווירע עם האדמו"ר הנוכחי ר' דוד טברסקי לאוקראינה בשנת תש"ן, לאחר נפילת הקומוניזם. מסע בן עשרה הימים כלל עלייה לקברות צדיקים, ביקור בבתי מדרש (לא-פעילים) ובתי קברות יהודיים וכן ביקור וחיוזוק הקהילות היהודיות המקומיות.
150. בן ציון גאָלדמאַן, קונטרס תקומת באבוב: דאָס אויפשטיין לתחיה פון באָבוב'ער חסידות אין די יאָרן תש"ו-תש"ז, [ניו יורק] תשנ"ח. סח עמ'.
 אודות השתקמותה של חסידות בובוב לאחר השואה. אדמו"רה של חסידות זו, ר' בן ציון הלברשטאם, נרצח בשואה ובנו ר' שלמה, ששרד את השואה, השכיל לשקם חסידות זו ולהופכה לאחת מהחסידיות הגדולות, בעלת מרכזים ומוסדות קהילתיים מפותחים בארה"ב ובישראל.

ו. מחקרי פולקלור ומוסיקה

151. אברהם-יהושע-העשל יוסטמאן, 'דער חסידישער ניגון', היינט 33 (וורשה) פברואר 8, 1926, עמ' 3. על הניגון החסידי.
152. יעקב צבי [יאָסקאַוויטש], רבי לוי יצחק בערדיטשעווער: לויט ווי עס דערצעהלט די מסורה דורכן מויל פונם פּאָלק, לודז תרפ"ט. 159 עמ'.
- על השירים המיוחסים לר' לוי יצחק מברדיצ'ב, עמ' 89-96. וראו לעיל עיול 119.
153. חיים קאָטיליאַנסקי, פּאָלקסגעזאנגען לויטן נוסח פון חיים קאָטיליאַנסקי: זאַמלונג פון חסידישע לידער און ניגונים, לוס אנג'לס 1944.
- תווים ומילים ביידיש לשירים חסידיים.
154. יהושע שפעטמאן, בגילופין פּערגאַנגענע וועלטען, לונדון 1951. צו עמ'.
- החלק הראשון של הספר הנקרא 'חסידים און חסידות' עוסק בתיאורי חגים בקרב החסידים: 'פורים ביי חסידים', פסח, ל"ג בעומר, שבועות, תשעה באב, אלול, סעודה שלישית ('שלש סעודות') בשבת ומלוה מלכה במוצ"ש, שמחת תורה, 'קבלת שבת ביי חסידים' ועוד.
155. מנשה אונגער, חסידות און יום-טוב, ניו יורק 1958. 344 עמ'.
- מאמרים על ניגונים חסידיים. יש תוספת של 14 עמ' של תווים ואיורים.
156. נחמן שמן, דאָס געזאַנג פון חסידות: די ראָל פון חסידיזם אין אונדזערע דורות, בואנוס איירס 1959.
- מחקר רב כמות על הניגון והשירה בחסידות. עם זאת, הוא כולל גם חומר היסטורי והגותי. כרך א: 304 עמ'. מבוא היסטורי עמ' 42-17; מחקר היסטורי והגותי בעיקר בנושא חסידות וגאולה ויחס החסידות לתנועת חיבת ציון ולישוב ארץ, עמ' 43-128; הגותו של ר' לוי יצחק מברדיצ'ב, עמ' 272-284; מחקר הניגון החסידי בחצרות שונים הכולל ביוגרפיות קצרות של צדיקים כר' אהרן מקרלין, ר' פנחס מקוריץ, ר' אברהם יהושע השל מאפטא, ר' לוי יצחק מברדיצ'ב, צדיקי חב"ד ועוד. כרך ב: 344 עמ'. הגותו של ר' נחמן מברסלב עמ' 23-33; דרכה הייחודית של חסידות פשיסחה עמ' 79-81; מחקר על הניגון בחצרות חסידיות הכולל מונוגרפיות קצרות של צדיקים: חסידות טולנה, ר' נפתלי רופשיץ, ר' חיים מצאנז, ר' יצחק מוורקי, ר' אברהם לנדאו, הרבי מסוקולוב, צדיקי גור, ר' אהרון מבלז, ר' יהודה ליב איגר ובנו ר' אברהם איגר, ר' צדוק הכהן מלובלין וצדיקי מודז'יץ.
157. מנשה אונגער, ר' ישראל בעל-שם-טוב, ניו יורק 1963. 425 עמ'.
- דיון על ניגון וריקוד בעמ' 277-296. וראו עיול מס' 138.
158. יששכר פּאָטער, יידישע מוזיק אין פּוילן צווישן די ביידע וועלט מלחמות, תל אביב 1970. 508 עמ'.
- לאורך הספר התייחסויות גם למוזיקה חסידית וראו שם עמ' 160-164 על ר' שאול ידידיה אלעזר טאוב האדמו"ר ממודז'יץ.
159. צבי יוסף מיסקי, זכרונות פון סקולענער רבי'ן, ברוקלין נ. י. תשמ"ד. קכד עמ'.
- פרק י' עמ' צה-צז: על ייחודם של הניגונים של האדמו"ר מסקולן, ר' אליעזר זוסיא פורטוגל. וראו עיול מס' 148.

ז. מחקרי לשון

160. שמואל ניגער, 'ר' נחמן בראסלאווער: און זיינע "סיפורי מעשיות", דברי הקדמה למחזה של יונה ספיוואק, 'ר' נחמן בראסלאווער: אין געשטאלט פון זיין 'מעשה מיט די זיבן בעטלערס', ווילנה 1932. 81 עמ'.
- פרק א: 'חסידות ויידיש', עמ' 2-8. ראו עיול מס' 121.
161. שמואל ניגער, די צוויי שפראַכיקייט, פון אונדזער ליטעראַטור, דעטראַיט 1941. 156 עמ'.
- בעמ' 86-93 מחקר על דו-לשוניות (יידיש ועברית) בקבלה ובחסידות.
162. חיים ליבערמאַן, 'צו דער פֿראַגע וועגן דער באַציונג פֿון חסידות צו ייִדיש', יוואָ בלעטער 22 (1943), עמ' 201-209.
- יחסה של תנועת החסידות לשפת היידיש. הופיע שוב בספרו אהל רח"ל, ב, ניו יורק תשמ"מ, עמ' 1-16. גרסה עברית הופיעה בחלק ג, ניו יורק תשמ"ד, עמ' 1-13.
163. מנשה אונגער, 'יידישע ווערטער אין שבחי הבעש"ט', 'יידישע שפראַך', 3 (1961), עמ' 65-73.
- על מילים ביידיש המופיעות בנוסח העברי של שבחי הבעש"ט.
164. אריאל אבן-מעשה, "'ווער צווישן אייך פֿאַרשרייבט מיין תורה?": לעבעדיקע רייד אין געשריבענע חסידישע דרשות', ירושלימער אַלמאַנאַך 29 (תשע"ב), עמ' 364-381.
- שפת הדרשה החסידית, שהועברה בעל פה, הייתה ביידיש. לעומת זאת, שפת כתיבת אותה הדרשה הייתה עברית. במאמר זה עומד המחבר על הפער בין הרובד האוראלי של הדרשה החסידית (יידיש) לרובד הטקסטואלי (עברית) ועומד על השפה החיה שברשה הכתובה.
- ח. ביבליוגרפיה ביידיש לספרות חסידית ולהוצאות ספרים חסידיות
165. חיים ליבערמאַן, 'וועגן די אויסגאַבעס פֿון "שבחי הבעש"ט' אין ייִדיש', יוואָ בלעטער 5 (1933), עמ' 407-406.
- דיון ביבליוגרפי במהדורות השונות של הספר 'שבחי הבעש"ט'.
166. חיים ליבערמאַן, 'לעגענדע און אמת וועגן די חסידישע דרוקערייען: וועגן דעם כאַראַקטער פֿון די ייִדישע דרוקערייען אין אוקראַינע, ווייסרוסלאַנד און ליטע ביז 1836', יוואָ בלעטער 34 (1950), עמ' 182-208.
- ביבליוגרפיה של הוצאות ספרים חסידיות. הופיע שוב ביידיש באופן מורחב בספרו אהל רח"ל, ב, ניו יורק תשמ"א (1980), עמ' 160-17; גרסה עברית מורחבת עוד יותר הופיעה בחלק ג, ניו יורק תשמ"ד, עמ' 14-309. שתי הגרסאות האחרונות כוללות צילומים רבים של שערי ספרים. ראו עיול מס' 80.
167. מנשה אונגער, די חסידישע וועלט: געשיכטע פון חסידישע הויפן אין פולן און גאליציע, ניו יורק 1955.
- בעמ' 325-334 ביבליוגרפיה לספרים ומאמרים ביידיש ובעברית אודות: ר' אלימלך מליז'נסק, המגיד מקוזניץ, החוזה מלובלין, ר' מנחם מנדל מרימנוב, ר' נפתלי מרופשיץ ור' הירש מזידיצ'וב.
168. יעִפֿים ישורין, גליקל האמיל, ר' נחמן בראַצלעווער: ביבליאָגראַפֿיע, בואנוס איירס 1967.

בעמ' 14-9 ביבליוגרפיה בידיש לספרות שנכתבה על ר' נחמן מברסלב. הופיע שוב באותה שנה, ראו עיול מס' 110.